

מגדון: י' וספדה הארץ משפחות
משפחות לבד משפחת בית דוד
לבד ונשיהם לבד משפחת בית נתן
לבד ונשיהם לבד: י' משפחת בית
לוי לבד ונשיהם לבד משפחת
השמעי לבד ונשיהם לבד: י' כל
המשפחות הנשארות משפחת
משפחת לבד ונשיהם לבד: יג ביום
ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד

י' ויספרון בני ארעא
 זרעין ורעין גבריהון
 לחוד ונשיהון לחוד
 ורעית בית דוד לחוד
 גבריהון לחוד ונשיהון
 לחוד ורעית בית נתן
 גבריהון לחוד ונשיהון
 לחוד: י' ורעית בית
 לוי לחוד גבריהון לחוד
 ונשיהון לחוד ורעית
 בית שמעי גבריהון
 לחוד ונשיהון לחוד:
 י' כל ורעיהא די
 אשפארא ורעין ורעין
 גבריהון לחוד ונשיהון
 לחוד: א בערנא יהיא
 יהי ארפן אוריהא ור'
 קמבוע דמיון לבית דוד

רש"י הא מקור נפתח יומא פה (קצ"ג): מהר"י קרא

(יב) בית נתן. הכניח יום אומרים נתן בן דוד כמו
 שנאמר שמוע וסוכב ונתן ושלמה (שמואל א' ה'): (יג) בית
 דוד. הכהנים והלוים: משפחת השמעיה. שמוע בן דוד
 בתלה כלל הכתוב משפחות בית דוד ואחר כך פרט כל
 אחת ואחת: (יד) כל המשפחות הנשארות. לבית דוד: ונשיהם לבד. משום צניעות. ולמה משפחות
 הכהונה והמלכות כדי להחזיר להם כהריהם כמו שנאמר בראש הספר חלה שני בני יהודה העומדים על אדון
 כל הארץ:

אבן עזרא

דרך דרש הוא זה: (יב) וספדה. הזכיר משפחת בית דוד
 הנכבדת ומשפחת בית נתן בדרך נבואה ידע כי גם זאת
 בימים ההם תהיה ידועה ולכיות בית נתן חזי שלמה ארן
 נזרד כי בית דוד עם כולל נעמיה וככה בית השמעי אינו
 מהלויס וזו הוא קצתם מנזית לוי בפנים ומקלמס כהון כמו
 בית דוד ויהודה עם בפנים וכחון:
 יג (ה) ביום. זה גזו הכתוב לומר כי הנבואה לעתיד
 ויהיה מקור נפתח כמשמעו ורבי משה הכהן אמר

מצודה דוד

על משום בן יוסף. וכו"ל אמרו כמספר אהבס שהרגו הדדרימון
 וכמספר יבטינו שהרגו פרעה בבקעת מגדון: (יב) משפחת ור'
 כל משפחה בפ"ט לפיכך את הכהנים: ונשיהם לבד. הוא דרך
 לזכור שלא יהיו מוערבים עם הגדלים: משפחת בית נתן.
 כל משפחה בפ"ט וכתיב לבד: הכות (הוא הנזל האמור
 בנבואת יחזקאל (מ"ז)) והוא העשיר

רד"ק

(יב) וספדה הארץ. אנשי הארץ יספרו על זה הדיוקור: משפחות
 משפחות. כל אחת במקומ' ואלה המשפחות הנזכרות כגון נתן
 ושמעי יהיו גדולות וידועות באותו הזמן והנביא זכרם דרך
 נבואה ופה שאבו ונשיהם לבד הוא דרך צניעות או פ"י לפי
 שהנשים מקוננות וסודיות יותר מן האנשים אבר שחתה וחדגת
 לבית דוד: ביום כמנתן: (יג) ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית
 דוד. אפ"ר פתחו בכשבעו וכן רז"ל הדריכותו לפתח ציאו
 ביום חיים מירושלם ואברו ימול שיתערבו בהן סניעות אחרות

מצודת ציון

יג (ה) מקור. מעין הנובע: תחארת. מי תפס פה קרוי מי
 משתל על כי הוא משכב העינים וכמ"ל הוא יתהפס לו
 בן יהיה נעספה יקרה בזה הזמן וכן כלם שמוכב וכולן וזכרם
 המשפחות יקרות הקוננות בשמותן: משפחת. גם הם יספרו
 כל משפחה בפ"ט וכתיב לבד: הכות (הוא הנזל האמור
 בנבואת יחזקאל (מ"ז)) והוא העשיר

פירוש

דיא משפחה פון דעם הוין גיוינד פון דוד המלך
 וועלן קלאגין די מאגין באונדער אונ די נייבער
 באונדער אונ די משפחה פון דעם הוין גיוינד פון
 נתן וועלן און קלאגין די מאגין באונדער אונ די
 נייבער באונדער נתן מינט מען דעם נתן הניביא
 אדר דוד המלך הם גיהאט ציין זון וום הם גיטיסן
 נתן: (יג) משפחה בית לוי לבד און און די משפחה
 פון דעם הוין גיוינד פון לוי דעם: רש"י
 לויס די וועלן קלאגין מאגין באונדער אונ נייבער
 באונדער משפחה שמעי לבד און די משפחה פון
 דיא

וְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לְחַטָּאת וּלְגַדְהָ :
 וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא נְאֻם יְהוָה צְבָאוֹת
 אֲכַרִּית אֶת־שְׁמוֹת הָעֲצָבִים מִן־הָאָרֶץ
 וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד וְגַם אֶת־הַנְּבִיאִים וְאֶת־
 רֹחַ הַשְּׁמָמָה אֲעִבִיר מִן־הָאָרֶץ : וְהָיָה
 כִּי־יִנְבֵּא אִישׁ עוֹד וְאָמַר אֵלָיו אָבִיו
 וְאִמּוֹ יִלְדִּיו לֹא תַחִיהָ כִּי שִׁקֵּר דִּבְרֵי

וְלִיתְּבֵי יְרוּשָׁלַם וְאֲשַׁבֵּק
 לְחַוִּיבֵיהוֹן קָמָא דְפִבְּקֵן
 בְּמֵי אֲדִוְתָא וּבְקָסִם
 תּוֹרְתָא דְחַטָּאתָא :
 בַּיּוֹם הַהוּא יִבְדְּקָא תְּהִיא
 אֶת־שְׁמוֹת הָעֲצָבוֹת אֲשֶׁר
 יְהִי שְׁמוֹת עֲמֵימָא
 מִן אֲרֶעָא וְלֹא יִזְכְּרוּ
 דְּכִרּוֹן כְּשִׁמְהוֹן עוֹד וְאִף
 נַח גְּבִי שְׁקָרָא וְנַח רוּחַ
 מִסְּאָבָא אֲבִטְרִי מִן
 אֲרֶעָא : וְהָיָה אֲרִי
 אֲתַנְבִּי גְבֵר עוֹד וְיִמְרִון
 לִיה אֲבוּהִי וְאִמּוּהִי

מחר"י קרא

אותם הקב"ה מכל עונותם : לחטאת. כמו שחטאיאן למסא
 פת במי הגדת למהרו: (ב) וגם את הנביאים. שמהנבאין
 ברוח הטומאה: (ג) והיה כי ינבא איש. נבואות שקר יקובו

רד"ק

ת"ל יהיה מקור נפתח לבית דוד מקור אחד הוא לחטאת ולגדה.
 ואמר עוד כיון שגזעו המים לפתח בית דוד נעשה נחל גדול
 שנאמר ביום ההוא יהיה מקור נפתח לבית דוד ולמה שפירש
 הפסוק כמשמעו יהיה פ"י לחטאת ולגדה כי עד היום הוא לא יצא
 ולא יבשרכו לצאת חוץ לעיר לבי חטאת שעזרד שיהיו חיים כמ"ש
 אכרית את שמות העצבים. שהיו שם מרס גלותם בראשונה או
 שהיו שם במקדש ראשון: ואת רוח הטומאה. יצר הרע: (ג) והיה
 כי ינבא איש עוד. אני אעביר הנביאים אבל אם יהיה
 חשאי אחד שנבא ברוח שקר ויכוב ואמר כי ברוח האל נבא וישראל
 בהם דעת והשכל שיכירו את דברי הסתבא היה אם יהיו
 דברי אמת או דברי שקר ויאמרו אליו אביו ואמו שהם
 ולדו לא תחיה בי שקר דברת בישב ה' וילדו וילדו
 הוה הוכפת ביאר כי כבר זכר אביו ואמרו וקדוהו אביו ואמו
 ויהוה ויצענהו ליסור. או פ"י ויקריוהו והגהו כמ"ש
 לא תחיה:

מצותה ציון

(ג) העצבים. כן יקראו המע"מ כי מעטיבין לב

רש"י

יג (א) לחטאת ולגדה. ללדיותא וכן תרגם וינתן לשבוק
 לחוויביון כמח למדכן כמי לליותא ונקטס תורתא
 דקטאתא בלפס הטלח: (ב) וגם את הנביאים. נכילי

אבן עזרא

על כן חתרו ורוח הטומאה הפך לרוח הקודש: (ג) והיה.
 הטעם כל ככה יהיו אוהבי השם כי על אהבתו נבדקו האכות
 על כן חתרו ורוח הטומאה הפך לרוח הקודש: (ג) והיה.
 הטעם כל ככה יהיו אוהבי השם כי על אהבתו נבדקו האכות

מצותה דוד

הלאמך כנבואת יואל (ד') יהוה מים המים האמור בסוף הספר:
 לבית דוד. לנורן בים דוד ויושב יבוסים: לחטאת. לקחת
 ממנו מי חטאת להזות על טמאי ממים כי מי חטאת לזכור
 לזכור וללא יוכלו עוד: את הנביאים. הם נכילי הסקר: רוח
 הטומאה. הוא יצר הרע: (ג) והיה כי ינבא איש עוד. אני
 אעביר הנביאים אבל אם יהיה חשאי אחד שנבא ברוח שקר
 ויכוב ואמר כי ברוח האל נבא וישראל בהם דעת והשכל
 שיכירו את דברי הסתבא היה אם יהיו דברי אמת או דברי שקר
 ויאמרו אליו אביו ואמו שהם ולדו לא תחיה בי שקר דברת
 בישב ה' וילדו וילדו הוה הוכפת ביאר כי כבר זכר אביו
 ואמרו וקדוהו אביו ואמו ויהוה ויצענהו ליסור. או פ"י
 ויקריוהו והגהו כמ"ש לא תחיה:

פירוש ע"ט

די תורה וועט אפין ווערן אזו ווי איין קנאל ברוין
 צום הוי גייניך פון דוד און צו די ניצור פון ירושלים
 און דס וועט זיין לחטאת ולגדה צו רייניקייט און צו
 שפיענג וואסר בלוזר ווען די ישראל וועלן תורה
 לערנדין וועט גאט פאר געבין זיערי וינד גלייך ווי
 מען האט גישפיענגט איה זיי מיט דעס אש פון דר
 פרה ארומה: (ב) ויהי ביום ההוא נאם ה' צבאות וגי' און
 עס וועט זיין אין דר דאוויגער צייט זאגט גאט דר
 האר איבער אלע היילות וועל איה פר שניידין די
 בעמין פון די היידען געצין פון דר ערד ולא יתרו עוד
 און ניי וועלן ניט ווערין דער סאנט נאך וגם את
 הנביאים און אויך דיא פאלקסעט גביאים און דעם
 רוח הטומאה דס איז דר ניצור דער וועל איה סאבן
 איבער פארין פון דר ערד: (ג) ויהי כי ינבא איש עוד
 און עס וועט זיין ווען איין סאן וועט נאך פאלמש
 גביאות זאגין ווערין זאגין צו אים נייגי פאטער און
 גיט גלייבין לעפן נארום דוא האסט ליגינט גירעט

סם ויהי ביום ההוא נאם ה' וגי' רבי זנו זאגט דיא לשעים
 פראבין מיפע עצות אוף דיא יודין ויהא אזו מען זאל זיין
 פאר לערנין. יעדער רשע זאגט מין עצה איז אבעקערע. עשו
 האט גיזאגט קהן איז גיווען אנאר ער האט געהרגט זיין ברודער
 הכל וייל ער האט גיוואלט זיין איין יורש. האט ער קען גיט
 בעזאקס אז זיין פאטער וועט נאך האבין קינדער. איד וועל
 גיט אזו סאקון. איד וועל ווארפן בוי מין פאטער זיחק וועט
 שפארבן נאך דעם וועל איה הרגנן מין ברודער יעקב וועל איד
 זיין איין יורש. פרעה האט גיזאגט עשו אזו איה גיווען זאגאר.
 ער האט גיוואלט ווארפן בוי זיין פאטער זיחק וועט שפארבן.
 האט וועט ער סאקון אז זיין ברודער יעקב וועט חתונה האבין
 און וועט האבין קינדער איידער זיחק וועט שפארבין. און
 אז ער וועט הרגנן זיין ברודער יעקב וועלן יעקב קינדער אים
 איה וועל בעקער סאקון איה וועל הייסן מען זאל הרגנן
 די יודישע קינדער באלד ויהא זיין וועלן גיזאגן ווערין.
 הקן האט גיזאגט פרעה איז איה גיווען זאגאר ער האט גאר געהרגט
 דיא זקרים און גקבות האט ער גיזאקט לעבדין. איה גקבות וועלן
 געפען סאקון וועלן זיין איה שפירט ווערין. איה וועל בעקער
 סאקון איה וועל אלע הרגנן דיא זקרים מיט דיא גקבות. גיט
 מויער ווס האבין אים גיוואונען לא תחיה דו וועסט

יִלְדוּהִי לֹא תִתְקַם אָבִי
 שֶׁנִּקְרָא אֲהַנְּיָהּ וְנִקְרָא
 בְּרִי וְיִזְרֹאֵל בְּרִי אֲבוֹהִי
 וְאִם הוּא נִקְרָהוּ
 בְּאֶתְנֵיפוֹתַי: ד ויהי
 בְּעֵקֶף הַיָּם וְיִתְהַוֶּה
 גְּבִי שֶׁנִּקְרָא גְּבִר
 מִנְּבוֹאֲתָהּ בְּאֶתְנֵיפוֹתַי
 וְלֹא יִתְנַבֵּן עוֹד שֶׁקֶר
 בְּדִיל לְאַלְפָא פְּרִיבִין:
 ה וַיִּמְדַּר לֹא נִבְיָא אֲנִי
 גְּבִר פְּלִחַ בְּאַרְעָא אֲנִי
 אֲרִי אֲנִישָׁא אֲרִי גְּבִי
 מִנְּעוֹרֵי: ו וַיִּמְדַּר לִיה

**בְּשֵׁם יְהוָה וְדִקְרָהוּ אֲבִיהוּ וְאָמְרוּ יִלְדוּ
 בְּהִנְבְּאוֹ: י וְהִיָּה בַּיּוֹם הַהוּא יִבְשׁוּ
 הַנְּבִיאִים אִישׁ מִחֻזֵּינוּ בְּהִנְבְּאוֹתוֹ וְלֹא
 יִלְבְּשׁוּ אֶדְרֵת שַׁעַר לְמַעַן פִּחַשׁ:
 ה וְאָמַר לֹא נְבִיא אֲנִי עַבְד
 אֲדַמָּה אֲנִי כִּי־אָדָם הִקְנִי מִנְּעוֹרֵי:
 ו וְאָמַר אֵלָיו מַה הַמְּכּוֹת הָאֵלֶּה בֵּין**

יִלְדוּהִי לֹא תִתְקַם אָבִי
 שֶׁנִּקְרָא אֲהַנְּיָהּ וְנִקְרָא
 בְּרִי וְיִזְרֹאֵל בְּרִי אֲבוֹהִי
 וְאִם הוּא נִקְרָהוּ
 בְּאֶתְנֵיפוֹתַי: ד ויהי
 בְּעֵקֶף הַיָּם וְיִתְהַוֶּה
 גְּבִי שֶׁנִּקְרָא גְּבִר
 מִנְּבוֹאֲתָהּ בְּאֶתְנֵיפוֹתַי
 וְלֹא יִתְנַבֵּן עוֹד שֶׁקֶר
 בְּדִיל לְאַלְפָא פְּרִיבִין:
 ה וַיִּמְדַּר לֹא נִבְיָא אֲנִי
 גְּבִר פְּלִחַ בְּאַרְעָא אֲנִי
 אֲרִי אֲנִישָׁא אֲרִי גְּבִי
 מִנְּעוֹרֵי: ו וַיִּמְדַּר לִיה

מהר"י קרא

עליו אביו ואמו. וילדיו ודקרוהו: (ד) ולא ילבשו עוד אדרת
 שער למען כחש. שלובש ביום שיהיה צדיק נקור שהיו
 שואלין ממנו דבר חודה ויהי סודה להם שקר וכחש: (ה) כי
 אדם הקנינו מנעורי. אדם שקנינו לרעות עלדיו מנעוריו ואינו

יִלְדוּהִי לֹא תִתְקַם אָבִי
 שֶׁנִּקְרָא אֲהַנְּיָהּ וְנִקְרָא
 בְּרִי וְיִזְרֹאֵל בְּרִי אֲבוֹהִי
 וְאִם הוּא נִקְרָהוּ
 בְּאֶתְנֵיפוֹתַי: ד ויהי
 בְּעֵקֶף הַיָּם וְיִתְהַוֶּה
 גְּבִי שֶׁנִּקְרָא גְּבִר
 מִנְּבוֹאֲתָהּ בְּאֶתְנֵיפוֹתַי
 וְלֹא יִתְנַבֵּן עוֹד שֶׁקֶר
 בְּדִיל לְאַלְפָא פְּרִיבִין:
 ה וַיִּמְדַּר לֹא נִבְיָא אֲנִי
 גְּבִר פְּלִחַ בְּאַרְעָא אֲנִי
 אֲרִי אֲנִישָׁא אֲרִי גְּבִי
 מִנְּעוֹרֵי: ו וַיִּמְדַּר לִיה

רש"י

יִלְדוּהִי לֹא תִתְקַם אָבִי
 שֶׁנִּקְרָא אֲהַנְּיָהּ וְנִקְרָא
 בְּרִי וְיִזְרֹאֵל בְּרִי אֲבוֹהִי
 וְאִם הוּא נִקְרָהוּ
 בְּאֶתְנֵיפוֹתַי: ד ויהי
 בְּעֵקֶף הַיָּם וְיִתְהַוֶּה
 גְּבִי שֶׁנִּקְרָא גְּבִר
 מִנְּבוֹאֲתָהּ בְּאֶתְנֵיפוֹתַי
 וְלֹא יִתְנַבֵּן עוֹד שֶׁקֶר
 בְּדִיל לְאַלְפָא פְּרִיבִין:
 ה וַיִּמְדַּר לֹא נִבְיָא אֲנִי
 גְּבִר פְּלִחַ בְּאַרְעָא אֲנִי
 אֲרִי אֲנִישָׁא אֲרִי גְּבִי
 מִנְּעוֹרֵי: ו וַיִּמְדַּר לִיה

רד"ק

והיה ביום ההוא יבושו. כשראו שלא יתקיימו נבואתם
 ויבשנה בהנבואתם. פקור בהיסתף ה"ו וכן במשנה הלאה במאמר
 אחד יכול להבראות ולא ילבשו עוד אדרת שער למען כחש. כי
 כן היה כנחה נבואי השקר ללבשו שקים ואדרת שער למען
 כחש למען שיוכלו לכתוש ואמרו בהם בני אדם כי הם כראים
 ולא ידברו כזב וכשראו שלא יתקיימו נבואתם יהיה להם בשה
 ויגדו כביעשהם ויחזיקוהם ומבלבושיהם ויחששו לנבואתם ויאמרו
 ולא יתקיימו בדבריהם הללו אלא בעבודת האדמה ובמקנה ובקנין: (ו) ואמר
 ויאמר לא נבוא אנכי: (ז) הקנינו. למדני היות רעה סקנה ובתעסק
 ויאמר לא נבוא אנכי: (ח) ואמר אליו מה הפכות האלה בין ידך.

יִלְדוּהִי לֹא תִתְקַם אָבִי
 שֶׁנִּקְרָא אֲהַנְּיָהּ וְנִקְרָא
 בְּרִי וְיִזְרֹאֵל בְּרִי אֲבוֹהִי
 וְאִם הוּא נִקְרָהוּ
 בְּאֶתְנֵיפוֹתַי: ד ויהי
 בְּעֵקֶף הַיָּם וְיִתְהַוֶּה
 גְּבִי שֶׁנִּקְרָא גְּבִר
 מִנְּבוֹאֲתָהּ בְּאֶתְנֵיפוֹתַי
 וְלֹא יִתְנַבֵּן עוֹד שֶׁקֶר
 בְּדִיל לְאַלְפָא פְּרִיבִין:
 ה וַיִּמְדַּר לֹא נִבְיָא אֲנִי
 גְּבִר פְּלִחַ בְּאַרְעָא אֲנִי
 אֲרִי אֲנִישָׁא אֲרִי גְּבִי
 מִנְּעוֹרֵי: ו וַיִּמְדַּר לִיה

מצודת ציון

עובדיהם לטעון אליהם וליטען: (ג) ודקרוהו. ענין נפילה
 מלפניו: (ד) מחזיקיו. מלפניו הוון ונפולס: אדרת. מלפני
 חליץ ל"ל מלפניו מלפניו מלפניו: (ה) חכש. ענין שקר: (ו) הקנינו.

יִלְדוּהִי לֹא תִתְקַם אָבִי
 שֶׁנִּקְרָא אֲהַנְּיָהּ וְנִקְרָא
 בְּרִי וְיִזְרֹאֵל בְּרִי אֲבוֹהִי
 וְאִם הוּא נִקְרָהוּ
 בְּאֶתְנֵיפוֹתַי: ד ויהי
 בְּעֵקֶף הַיָּם וְיִתְהַוֶּה
 גְּבִי שֶׁנִּקְרָא גְּבִר
 מִנְּבוֹאֲתָהּ בְּאֶתְנֵיפוֹתַי
 וְלֹא יִתְנַבֵּן עוֹד שֶׁקֶר
 בְּדִיל לְאַלְפָא פְּרִיבִין:
 ה וַיִּמְדַּר לֹא נִבְיָא אֲנִי
 גְּבִר פְּלִחַ בְּאַרְעָא אֲנִי
 אֲרִי אֲנִישָׁא אֲרִי גְּבִי
 מִנְּעוֹרֵי: ו וַיִּמְדַּר לִיה

פרוש ע"מ

פון גאמס וועגן ידקרוהי אביוהו אונ זיי וועלן אים דר
 פון פאשער אונ מופער וואס האבען אים
 גיוואקען זיין ער וועט פאלקש גבואה אגען:
 (ד) והיה ביום ההוא יבושו הנבואים אונ עם וועט זיין אין
 דער צייט וועלן זיך שעמין די פאלקש גבואים
 אומליכער מאן פון זיין פאלקש גבואה ווס ער הט
 גבואה גינאנט ולא ילבשו אדרת שער אונ זיי וועלן
 זיך גיט אהן קלדיין נאך איין קאץ פון האר פון
 וועגן זיין זאלין לינינט ואגן דען דיא פאלקשע

יִלְדוּהִי לֹא תִתְקַם אָבִי
 שֶׁנִּקְרָא אֲהַנְּיָהּ וְנִקְרָא
 בְּרִי וְיִזְרֹאֵל בְּרִי אֲבוֹהִי
 וְאִם הוּא נִקְרָהוּ
 בְּאֶתְנֵיפוֹתַי: ד ויהי
 בְּעֵקֶף הַיָּם וְיִתְהַוֶּה
 גְּבִי שֶׁנִּקְרָא גְּבִר
 מִנְּבוֹאֲתָהּ בְּאֶתְנֵיפוֹתַי
 וְלֹא יִתְנַבֵּן עוֹד שֶׁקֶר
 בְּדִיל לְאַלְפָא פְּרִיבִין:
 ה וַיִּמְדַּר לֹא נִבְיָא אֲנִי
 גְּבִר פְּלִחַ בְּאַרְעָא אֲנִי
 אֲרִי אֲנִישָׁא אֲרִי גְּבִי
 מִנְּעוֹרֵי: ו וַיִּמְדַּר לִיה

גבואים פלעגן זיך אן טוהן איין שיין קלייד גלייה ווי די רעכטי גבואים פרי זיי זאלין נארין די וועלם
 דער מיט אונ מען זאל גלייבן אין זייערע לינינט אפער לעהיד וועט קיינער גיט טאן און: (ה) ואמר
 לא נבוא אנכי אונ אומליכער פון די וואס פלעגן זיין פאלקשע גבואים וועט דענקט מאל זאגן איה בין
 גיט קיין גבוא נייערט איש עיבר אדסה אנכי איין טאן נוס ארבעט אונ אקערט אין דער עקר בין איה גלייך
 וייה איין אנדערר מעקשט וואס איז גיט עוסק אין גבואה כי אדם הקנינו מנעורי דען איין מעקש האם
 סוף גנעצט צוא היטין זייער שאף גאך פון מיין זיגנט אן: (ו) ואמר אליו מה הפכות האלה בין ידך אונ
 ווען

יָדִידָהּ וְאָמַר אֲשֶׁר הִפְתִּיתִי בֵּית מֵאֲהָבִי :
 חָרַב עוֹרֵי עַל־רְעֵי וְעַל־גִּבְרַת עִמִּיתִי
 נָאִם יְהוָה צְבָאוֹת הַךְ אֶת־הָרְעָה
 וְהַפּוֹצֵץ הַצָּאן וְהַשֹּׁבֵתִי יָדִי עַל־
 כָּל־אֶמֶת וְיִצְבְּאוֹת קָמוּר יַת מִלְקָא דְקָבַל וְיַתְבָּרְרוּן שְׁלֵמֵי וְנִיָּא וְאַחֲרֵיהּ יַת קַחַת גִּבְרָתֵיהּ

מורה"י קרא

ידיך. בין כחפיד סם מלקין עובדי עזירה: בית מאהב. אשר אהבתי והוליתי לדרך הישרה: (ז) חרב עורי על רועי. על אוחזי שהפקדתי על לאן גמותי: ועל גבר עמיתי. שהכרתיו אלו לשמור אצמי כמוני: וזה את הרועה. את מלך גבול רשעה: והפוצץ הצאן. שכבשה תחת ידו: והשבורי ידו. ואשנה מכותי שנית: על הצוערים. על השלטונים הצוערים מן המלכים. ויונתן תרגם. והפוצץ הצאן. ויתבדרון שטנואל. ותרגם על הצוערים ממניס שלהם השניים להם. וכן ת"ח: היקרא הזה באומות תרבה איתגליל על מלכא דבבל ועל שלטונא חכרה דכותיה דדמי ליה אמר ה' בצדאת קטול ית מלכא דבבל ויתבדרון שלטונא ואין לטון תרגום הזה טופל על ישראל שלט מנינו בתרגום ומקרא שלטוני בישראל חלל מלך זכריה

דיק

הקנינו מבעורי. הנחילי חלמה ונמנורי אני עובד אלהי ואם יחלכוו מה המכות שדקרוהו הציו ויהי אז ואמר בית מלאכתי שמחתי ודוקיית סם על דמך שהוק: (ז) חרב. ותנכח עוד על מלחמות רבות שהיינה ככל הארץ כמות שמיה בן יוסף וטעם רועי על מלך מהמניס שהמשיכו השם על הארץ והוא חושב על עצמו שהוא כאלהים על כן ועל גבר עמיתי הך את הרועה. השם ויכרית כל מלך ותפוצינה אצמו על כן כמות בפרשה האחרת הדבקה בואת והיה ה' למלך על כל הארץ. אמר יפת כי הצוערים הפך הרועים והם צעירי האלון והנה צוערים תואר כמו אובדים

הצדיקים ואלה לחרפות ולדרואן עולם אותם שפברו בעיקר וכפרו בתחית הפתים ואתם בנינוים שלא כפרו בעיקר אך היו חלפנים ולחמות בני ואטונו בנאות כלם אך לא עבדו עבדים כשחיו יהיו ביהם כמות כמי פכות שחיו אז גיבור יתת שכל לפעולתו ועשיו שבהתנבא בשקר כדי שיכירוהו בני אדם ויהיה לו בישת כמישי יבישו הנביאים איש מחורו בהנבאותו בעבור נבואת חשקך בויסי הקדמוני ולא ילכשו עוד אדרת שרך כמו שעשו בתחלה שהיו לוישים שקום ובגדי פורשים ונכרו האל בעבור שמימינו בני אדם יתכונן ויכונן העתיד כשיראו בני אדם ויכירוהו וכמש על אהרם מהם ייחבד לא הוי הברס מעולם כי עובד ארפה אביו כי אדם הקנינו מבעורי אדם עם הארץ הקנינו שם אותי רועה מקרה ועובד אדמה ובאדם לו מה הכמות האלה בין ידיך יאמר הוא כי אשר הכתי בית מאהבי בביית הכדרש הבני כחתיבה שהחיותו וכתובים ותינו לפודים או על דבר את חשקך שאמר: (ז) חרב עורי על רועי. על עשו שהפקדתי על צאן גלתי ונתן לבד עמיתי שחברתיו אצמי לכפר את צאני כמוני והך את הרועה מלכות הרשעה. והחכם רבי אברהם פי' שהנביאה אצול על סלחנות רבות שהינה בכל הארץ בימי משה בן יוסף וישם רועי על מלך מעמדם שהשילו השם על הארץ והוא חושב עצמו שהוא כאלהים על כן אמר ועל גבר עמיתי שהוא הישע על עצמו שהוא גבר עמיתי: הך את הרועה. הישם יתברך ויכרית כל רועה מהעמדם והפוצצה צאנו הצוערים הם השלטונים והשרים שהם צוערים בהרבלים ויהי חרבה אהנלו על מיכא

מפודת ציון

השקר כשיפוד לדעיו ויכה צד"ד לכפר באומותו לכן יאמר ואם יז' יאמר כליו מה אבסוד חלסה על כחן בין כחפס יודן מקום שלוקין סם מלקות צד"ד כי דקן נכילי השקר המפסלים בליליט היה (מ"א"ה) וכאלו יאמרו לו מן הכמות חלסה כחפה ס"ז צעירי חמה עמתי כממשך כל השמים: ואמר. והוא ישע על הכמות חלסה סס אשכ הכו אחרי ביות מהכפי י"ל ביות דין כמחפסים חזק לך סס כה על השמתי לטוב לך להחלס לני: (ז) חרב עורי. חמה תכרס מורי על כל מלך מגלילי האומות אשר העמתי לטות רופס לכן כמו: ורבל גבר עמיתי. ר"ל שח"ט חרבה ורבל גבר עמיתי דבכר זה כרוא דומס כלל רופס ישאל לן ממי ונתכר זה הוא נ"ל נחמר ודעמנו עמסם חלסי כעומים על עדתי חזירין (ש"ס ח') (כוח כסל ענין כמי: הך. חמה תכרס הך סה המין ויפולו לן עמו וישעו דברך וילכו לאדעון כי עמסם המלך הוא סה המלחמה וילכו כל חפשי האמהנה סבלים כבלם: והשבותי. ואלו חפשי ידי כעמסם המלכים כיהים לכהותם נכס לכל ישאר חלפית עמי:

פירוש ע"ש

וען איין אנדרער מענש נוס וועט אים אהרין אוו זאגן וועט זאגן צו אים ווע זען די דאווען שלעק אינזוישין דיין קעגן זאמר אשר רבייתי בית קאמחי וועט ער זאגן דאס קעגן די שלעק וואס איך בין ווארין נישלאגין אין דעם הווא פון מיינע ליב האבער פדי איך זאל גיין אין רעקטיין וועט: (ו) זאגט נאמ חרב

על

נבוא: (ז) אשר הכיתי בית מאהבי. אבי ואמי הכוני על שנבאתי ברעות שקר. לכן אינו מתנבא לכם עוד: (ז) חרב עורי על רועי ועל גבר עמיתי. תתרגם חרב עורי ליפרע מן האומות שהיה להם לרעות את בני שהועמדו והושמדו לרעות את בני ישראל: הך את הרועה. אלו מלכי ארצות השולם: ותפוצץ הצאן. אלו ישראל: והשבותי ידו על הצוערים. אלו שכבשה תחת ידו: והשבורי ידו. ואשנה מכותי שנית: על הצוערים. על השלטונים הצוערים מן המלכים. ויונתן תרגם. והפוצץ הצאן. ויתבדרון שטנואל. ותרגם על הצוערים ממניס שלהם השניים להם. וכן ת"ח: היקרא הזה באומות תרבה איתגליל על מלכא דבבל ועל שלטונא חכרה דכותיה דדמי ליה אמר ה' בצדאת קטול ית מלכא דבבל ויתבדרון שלטונא ואין לטון תרגום הזה טופל על ישראל שלט מנינו בתרגום ומקרא שלטוני בישראל חלל מלך זכריה

דיק

אם בן שאן אתה נבאי מה הכמות האלה שבין ידיך כי הכמות חם סמין שהיית מתנבא ואבך חקרך הורקסודך לך התנבא: ואמר אשר הכתי בית מאהבי ואמר אין המכות בעבור הנבואה אלא אהבתי הכוני ויסוני לפי שהייתי משלוח ורא היותי מתעסק בעבורי האדמה בנדרתי הוי כיכס אתי משילות הנערים והתעסק במלאכה ופעם הכמות בין הירום שהיו אוסרים ידיו והליו כדי שלא יצאו לחוץ. וטעם הענין הזה לעמוד לפי שהאל יתברך ידענו לעתיד ואמר והיה אחרי כן אשפך את רוחי ועל כל בשר ונבוא בניכם ונבואתיים אותם שלא יתנבאו יקראו לאחלים שהנבוא יעשו עצמם נבואים כמו האחרים ויכירו אותם. השמיים נבואתם שהיא שקר ויאכרו להם אבותם לא תחיה כי שקר דברת ביסם ה' ואוולו פי' הגנין הזה לעתיד לבא בזמן חתיית המתים ואמר כי בשמותיהם כמיש בדניאל ורבים מישינו אדמת עפר יקראו אלה לחיי עולם הצדיקים ואלה לחרפות ולדרואן עולם אותם שפברו בעיקר אך לא עבדו עבדים כשחיו יהיו ביהם כמות כמי פכות שחיו אז גיבור יתת שכל לפעולתו ועשיו שבהתנבא בשקר כדי שיכירוהו בני אדם ויהיה לו בישת כמישי יבישו הנביאים איש מחורו בהנבאותו בעבור נבואת חשקך בויסי הקדמוני ולא ילכשו עוד אדרת שרך כמו שעשו בתחלה שהיו לוישים שקום ובגדי פורשים ונכרו האל בעבור שמימינו בני אדם יתכונן ויכונן העתיד כשיראו בני אדם ויכירוהו וכמש על אהרם מהם ייחבד לא הוי הברס מעולם כי עובד ארפה אביו כי אדם הקנינו מבעורי אדם עם הארץ הקנינו שם אותי רועה מקרה ועובד אדמה ובאדם לו מה הכמות האלה בין ידיך יאמר הוא כי אשר הכתי בית מאהבי בביית הכדרש הבני כחתיבה שהחיותו וכתובים ותינו לפודים או על דבר את חשקך שאמר: (ז) חרב עורי על רועי. על עשו שהפקדתי על צאן גלתי ונתן לבד עמיתי שחברתיו אצמי לכפר את צאני כמוני והך את הרועה מלכות הרשעה. והחכם רבי אברהם פי' שהנביאה אצול על סלחנות רבות שהינה בכל הארץ בימי משה בן יוסף וישם רועי על מלך מעמדם שהשילו השם על הארץ והוא חושב עצמו שהוא כאלהים על כן אמר ועל גבר עמיתי שהוא הישע על עצמו שהוא גבר עמיתי: הך את הרועה. הישם יתברך ויכרית כל רועה מהעמדם והפוצצה צאנו הצוערים הם השלטונים והשרים שהם צוערים בהרבלים ויהי חרבה אהנלו על מיכא

מפודת ציון

השקר כשיפוד לדעיו ויכה צד"ד לכפר באומותו לכן יאמר ואם יז' יאמר כליו מה אבסוד חלסה על כחן בין כחפס יודן מקום שלוקין סם מלקות צד"ד כי דקן נכילי השקר המפסלים בליליט היה (מ"א"ה) וכאלו יאמרו לו מן הכמות חלסה כחפה ס"ז צעירי חמה עמתי כממשך כל השמים: ואמר. והוא ישע על הכמות חלסה סס אשכ הכו אחרי ביות מהכפי י"ל ביות דין כמחפסים חזק לך סס כה על השמתי לטוב לך להחלס לני: (ז) חרב עורי. חמה תכרס מורי על כל מלך מגלילי האומות אשר העמתי לטות רופס לכן כמו: ורבל גבר עמיתי. ר"ל שח"ט חרבה ורבל גבר עמיתי דבכר זה כרוא דומס כלל רופס ישאל לן ממי ונתכר זה הוא נ"ל נחמר ודעמנו עמסם חלסי כעומים על עדתי חזירין (ש"ס ח') (כוח כסל ענין כמי: הך. חמה תכרס הך סה המין ויפולו לן עמו וישעו דברך וילכו לאדעון כי עמסם המלך הוא סה המלחמה וילכו כל חפשי האמהנה סבלים כבלם: והשבותי. ואלו חפשי ידי כעמסם המלכים כיהים לכהותם נכס לכל ישאר חלפית עמי:

פירוש ע"ש

וען איין אנדרער מענש נוס וועט אים אהרין אוו זאגן וועט זאגן צו אים ווע זען די דאווען שלעק אינזוישין דיין קעגן זאמר אשר רבייתי בית קאמחי וועט ער זאגן דאס קעגן די שלעק וואס איך בין ווארין נישלאגין אין דעם הווא פון מיינע ליב האבער פדי איך זאל גיין אין רעקטיין וועט: (ו) זאגט נאמ חרב

הַצְעָרִים: ^ח וְהָיָה בְכָל־הָאָרֶץ נֶאֱמַר
 יְהוָה פְּרִי־שָׁנִים בָּהּ יִפְרְתוּ יַגְעוּ
 וְהַשְׁלֵשִׁית יוֹתֵר בָּהּ: ^ט וְהִבְאֵתִי אֶת־
 הַשְׁלֵשִׁית בְּאֲשׁוּצְרֹפְתִים כַּצֶּרֶף אֶת־
 הַכֶּסֶף וּבַחֲנָתִים כַּבַּחַן אֶת־הַזָּהָב הַזֶּה וְהָיָה
 יִקְרָא בְשֵׁמִי וְאֲנִי אֶעֱנֶה אֹתוֹ אִמְרַתִּי
 עִמִּי הוּא וְהוּא יֹאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי:
 יד ^א הִנֵּה יוֹם־בָּא לִיהוָה וְחִלַּק שְׁלֹשָׁךְ
 בְּקִרְבֶּךָ: ^ב יוֹאֲסִפְתִּי אֶת־כָּל־הַגּוֹיִם אֶל־

על הנניא: ח ויהי בקר
 ארעא אפר יי הרין
 חלקין דבה ישפיעון
 יסופון (ותלקא) וישאר
 ישהאר בה: ט ואעתי
 ית התקא בעקא בכור
 דאשא ואצרופיונו פקא
 דצרפין ית פקפא
 ואכחדינון פקא דרחרין
 ית דהקה הוא יצרי
 בשמי ואנא אקפיל
 עלותיה אקפית עמי
 הוא והוא וימר יי אלהי:
 א הא יוקא דעת יד
 ל פי יי מן קדם יי
 ויפלגון בית ישראל
 נקפו עמי וא בגויה
 ירושלים: ב ואקבישתי

ת"א יי טיים. סוכדון קיה: אה העלשם. רכ"ט יי: יוס נה. מנה לרא וזכר מלוכה

מחר"י קרא

עבדי אומות שחתת חלקך: (ח) פי שנים בה יכרתו יגעו
 והשלישית יותר בה. אלו הצדקים: (ט) והבאתי את
 השלישית באש, ונבם אותם אצרוף ואבחון כמו שבחונים את
 הזהב עד שיצא כלו סהור והם יקראו בשמי ואני אענה אותם:
 יד (א) הנה יום בא לה' וחלק שלשך בקרבך: (ב) ואספתי וגו'.
 באותו היום כאסף הקבה את כל הגוים אל ירושלים

והרגום שלהן רכרכו: מחר"י: (ח) והשלישית יותר
 בה. יתגייסו ויהיו: (ט) והבאתי את השלישית
 באש. יתחילת תליתות בעקא ככור דהקה. יסכלו
 וישאו מקלת הגרים בלרת חבלו של משיח ובמלחמות גוג
 ומגוג עם ישראל ומשם יכחשו כי גרי אמת הם. ולא הרבה
 מן המתיהדים תהלי ויכזי לסורס ויתחכרו עם גוג.
 ולא תלהו הרבהום: יד (א) הנה יום בא לה'. חטיב להקדוש כרוך הוא: חלק שלשך בקרבך. שלל שתללו מאזויס

רש"י

אבן עזרא
 יעברו בניו ולא ידע: (ה) ו יד. שתי השלישיות העולם
 וכלו גם השלישית יבקו והמלכות הוא יהיה עובד השם
 הוא שבוה מדי ענין כענה ועתה יפרס חוף וכרתו פי טעם
 ככל הארץ: יד (ה) הנה. כעל היום שיתקבלו אל ירושלים
 כל הגוים אחרי מות הגדק המוכר: וחלקך. עם ירושלים

כמו צמליו בלגדה: והוא יאמר ה'. כשתפלל ותפלל לה'
 חלק שלשך בקרבך. שלל שתללו מאזויס

רד"ק

דבבל וגו' ר"ל המשיגים של ישראלי והשלישית: (ח) והיה בכל
 הארץ. פי בכל ארץ ישראל יושב כפרשים בכל העולם כי גם
 סאומת העולם לא ישאר אלא הסובים שיהיו עבדי האל ית'
 פי שנים. שני חלקים מהם: וכרתו יגעו. מקצתם יכרתו בחרב
 ומקצתם יגעו בדבר: והשלישית יותר בה. וישאר ארץ חיים:
 (ט) והבאתי. באש. פי בצרות קשות דוכות לאש ואמר אש
 לפי שהבשיל למצרף הכסף והזהב שהם צורפים וכוחנים באש
 טוב באותו הזמן שסכלו אותם וכן ת"י ואעיל ית תליהאת בקא
 שכבודו ונברותו באותו הזמן יראה והוא זמן שיבא גוג ומגוג
 כי יתלקו הגוים שלל העיר בקריה
 כפי שגשמו ובחיים וית' הוא יוכר העתיד לביתו מן קדם ה' ויפלגון בית ישראל ית נבטי עמים בנו ירושלים: (ט) ואספתי.

כמו צמליו בלגדה: והוא יאמר ה'. כשתפלל ותפלל לה'
 חלק שלשך בקרבך. שלל שתללו מאזויס

מצודה דוד

הדבר הזה יום בכל הארץ: פי שנים בה. כי כל
 המומים כלותם בלדות וישמעאל: הוא ישלל:
 (ב) והבאתי וגו'. חף העליות חביב בלח והלכיס לבסור מכס
 הכיני עמו והכסף ר"ל הכסף ר"ל חביב עניים לוח כלות מכס
 הפשוטים והבדלים: ובהבאתי. ר"ל בלדות כמות כההון אדם
 העלולים אש ועמדו בלחונם כמו שבחונים לה הויכב בכור הלוקח
 לדעה חכ כהן נוק מסי: הוא יקרא. כ"ח מעשה חסדים חלש
 שיהו לנד עמי וכל כהנה בני עמי האלות ויהו
 יד (ב) לה. ר"ל מיוחד לו וישלל אללו: וחילק שלשך בקרבך.
 כ"ל כל כסלל ששללו המלכות מנחן עמוות עולב חשיב לך ותקולק
 בקרבך ולמה ללל חדק: (ג) ואספתי. עתה יפיע אלהי

העצרים. הקטיסו כמו לעיר אנכי (תהלים ק"ט): (ח) פישנים.
 שני חלקים כמו לחת לו פי כטיס (דברים כ"ח): יגעו. ענין עמית
 כמו כי עוט החכן (במדבר כ'): וצרפתים. ענין זקוק לכסוד
 כספי: ובחיתים. מל נקיים ומסין: אנה. חשיב:
 יד (ב) שלשך. ענין ציט: (ג) וגשמו. ענין כמיסס כמו וסו

יקבל בשמי או חו אטעה אוסו לנללות שלחתי: אהרתי. לוי חומר
 ויהו האמר כ' הוא אלפי ולא חכבר צונוס:
 כ"ל כל כסלל ששללו המלכות מנחן עמוות עולב חשיב לך ותקולק
 חף חשיב לנס כסלל ומלמ כהה חשיב לנס כל הגוים כס חיל גוג
 פרוש ע"מ

לישקעם וזקבער אונ וועל ייי פרוכין אזו ווי מען
 פרוכין גאלד הא קרא בשמי וועט אמשליקער פון ייי
 רופין אין מיין גאמן אונ אונ גאט וועל אים געפנען
 אפריי עפי הוא והוא יאמר ה' אלהי איה וועל ואנין ער
 איז מיין פאלק אונ ער וועט ואנין צוא מיר איז ויין
 הקפלה דו גאט ביסט מיין גאט:

יד (א) הנה יום בא לה' נון איין מאג קובים אין צו גאט
 וחילק שלשך בקרבך אונ עם וועט צוא מייקמ
 ווערין

כל עממיא לירושלם
לאנחא קרבא ותהבביש
קרמא ותבזון בהיא
ונשאי' ושמכין ויפוק
פלגא דקרמא בגליותא
ושאר עמא לא יפוק
מן קרמא : ג ויהגלו יז
נגיח קרבא בעממיא
האינון קיום אנהותיה
קרב על יקא דסוף :
דן ו ת ג ל י בגבורתיה
בערמא יהיא על מור
ויהא דער צפי לירושלם
מסד נחא ותקנע מור

ירושלם למלחמה ונלכדה העיר ונישפו
הבתים והנשים תשגלנה ויצא חצי
העיר בגולה ויתר העם לא יפרתמן
העיר : ג ויצא יהוה ונלחם בגוים ההם
ביום הלחמו ביום קרב : יועמדו רגליו
ביום ההוא על-הר הזיתים אשר על-
פני ירושלם מקדם ונבקע הר הזיתים

מדר' קרא ת'א ועמדו רגליו : טוכס ס : תשכנה קרי רש"י

יחלקו וישדך בקרבן וכן תרגם יונתן ויפלטן בית ישראל
נכסו עומתו כגנוך ירושלים : (ב) ויהר העם לא יברת .
כל יגלו כולם ולמה ייחס הנלות חליל ולסמות הכתים
כדי שלא יהא להם פחמון פה לאמר לא למתחבא כלנו כי
אם להסתחות כלנו : (ג) כיום הלחמו ביום קרב . כיום
אנהותיה קרב על ימא דסוף : (ד) בחציו . מאמלעיתו :
ירושלים וישבת בעמק והקב"ה מבקע הר הזיתים ומושר חציו

אב עזרא

ידבר והאומה כי שלל האויב יחולק אם כן למה אחריו ויאל
חצי העיר בגולה ועוד ושסו הכתים מפעלי הכפל כמו
ועמקו כל כלא השמים כמו נכדו מן סכד : (כ) השבכנה .
דרך כבוד כי תשגלה כתי המעשה וככה שגל המוכנת
למטה : (ו) ויצא . כאשר יא חצי העיר בגולה אז יא
הסס ממקומו מהכמים דרך משל כי יקאל לעמו : ביום
קרב . שכלו המזרים אחרי ישראל להרנס ביום וסס כחוב
כי ה' ילחם להם כמזרים : (ז) ועמדו . הנה אות ומפת
יעשה הכים ביום ההוא ועד היום לא היה מלא על כלום :
הר הזיתים . מורה לירושלם ונקבע ההר מזרחו ומערבו

המצריים היו רודפים אחריהם ואמר להם משה רבינו עליו
שלום ה' ילחם לכם ואחם תהרשו וכן אמר הנה ונלחם בגוים ההם : (ד) ועמדו רגליו . על דרך משל שראו את וסופת
בהר הזיתים שיבקע ופי' החכם הגדול רבינו שמדן שכתב כלומר רגליו ר"ל קיום ספוחו כלומר
תפלתו אשר יראו אז יבקעו ההוא אשר הוא יתברך סבתם כלומר עישם ויהי ויתגלי גבורתיה בערמא יהיא ויהר הזיתים

מצודת דוד

ומגו להאסף וגבא אל ירושלים לתלמה : ונשמו הבתים . ר"ל
יסלנו הכתים ועל הכתים יתמו בגלגלים ויאספו את השיס
למכס הכתים : ויהר העם . הכתי השכס חץ מן העיר לא יכדת
וישכחו במקום : (א) ויצא ה' . או ילא ה' מן הכתים וילחם בגוים
עם מזרים כיום מלחמתו : סוף שמאמר כה ס' ילחם להם וחסם
ועמדו רגליו : ה' ילחם ויכחל יסלנו עללם : (ב) ועמדו
רגליו . הוא טען מבל לפי סכא לומר שיבקע כר הזיתים אמר במשל
אשר על פני . תעמד לפני ירושלים כמזכרו : ונקבע הר הזיתים

לסלחמה ומחלק להם שלל ישראל כדי להכשולם ולהופסם כמו
הרופסיה את הגבב כשמוצאים איתו והגנבה בירו : ונלכדה
העיר ונישפו הבתים והנשים תשכנה ויצא חצי העיר בגולה
ויתר העם לא יברת מן העיר . ששמיחור בעיר . והצלחה זו
שהם מצליחים הוא הכשלתם . שהקב"ה יצא ונלחם בהם כיום
הלחמו ביום קרב שלחם עם מצרים שנאמר כי ה' נלחם להם
במצרים : (ד) ועמדו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים . רגליו
של הקב"ה : ונקבע הר הזיתים בחציו מורה ויסת נאי בגולה
מאר . הר הזיתים היה הר נבט ועמר סמוך לירושלים למזרחו

רדק

כלומר שישים כלכם לבא אל ירושלם לסלחמה כמ"ש בנבואת
החוקאל והעליחך בירכתי צפון והביאותיך על הרי ישראל :
תלכדה העיר . זאת הצרת תהיה לצרף השלישית שיותר בה
וגליה נאמר בנבואת ישעיה חבי כעשם רגע עד יעבור זעם
ואמר בנבואת דניאל והיתה עת צרה אשר לא נתיחה ספיות
ני יוגי : ונשמו הכתים . מפעלי הכפל שרשו שסס וכן סי נתן
למשקע יקבע ענין בזה ושלל : ויצא חצי העיר בגולה . ר"ל שיגלום
מן העיר כשבוים אל אהלילם : שחם חין לעיר עד כאן יגיתם
האל היתר כיו אויביהם לצרף אותם ויבלל על חתובו בספר
ויקבל האבד לבב ביום ויהר העם לא יברת מן העיר כי לא יתנם
האל יתברך עוד ביד אויביהם ויתגברו ישראל על האויבים
בגורת האל עמדה ש' ויצא ה' ביום קרב ביום סלחמה
תרגום סלחמה קרבא וכן טובה הכמה ככלו קרב והדומים לו
ואמר ביום קרב ולא מירש באויו כלחמה . ופירשו תרגומם כיום
אנהותיה קרב על ימא דסוף כי אז הוי ישראל בגרה גדולה כי
השלום ה' ילחם לכם ואחם תהרשו וכן אמר הנה ונלחם בגוים ההם : (ד) ועמדו רגליו . על דרך משל שראו את וסופת
בהר הזיתים שיבקע ופי' החכם הגדול רבינו שמדן שכתב כלומר רגליו ר"ל קיום ספוחו כלומר
תפלתו אשר יראו אז יבקעו ההוא אשר הוא יתברך סבתם כלומר עישם ויהי ויתגלי גבורתיה בערמא יהיא ויהר הזיתים

מצודת ציון

שסוף למחיש (ימינו ל') השגלנה . מל' מגל ומשכ :
(א) קרב . ענין מלחמה כמו תלמד יד לקרב (תהלים קמ"ד) :
(ג) ונקבע . מל' בקיום וסדק : נאי . עמק : ומש' ענין הסכה

וערין דיין וזאק רוב צווישין דיר : (ב) ונאספיי את כל
נעוים אונ איך קאמ נוער איין ונאמלען אלע היידען
אויף ירושלים צו האלמין מלחמה ונלכדה העיר אונ
די שטאט נועט כאצוואונגין ווערעו אונ די היינער
וועלן כארובט ווערין אונ די נוייער וועלן גילעגן
ווערין פלוקר מען וועט זיי קאנטן זיין ויצא חצי העיר
בגולה וגי' אונ איין האלבע שטאט וועט ארויס גיין
אין גלגה אונ דס איברגי פאלק פלוקר די אנדערע
האלקרי וועט גיט פר שטימין ווערין פון דר שטאט :

פירוש

(ג) אונ דער קאה ויצא ה' ונלחם ביום ההם וועט גאט
ארום גיין אונ וועט סלחמה האלקין מיט די דאוויג
היידין אזו ווי אין דעם מאג ונאם ער האט מלחמה
גיהאלמין אין דער מלחמה מאג מיט פרעה אויף
דעם ים סוף : (ד) ונקבו רגליו ביום ההוא על הר הזיתים
אונ נאמס פיר וועלן שטימין אין דעם דאוויגין מאג
אויף דעם הר הזיתים וום און פיר ירושלים פון אורח
זייט ונקבע היר הזיתים סתיו און ער וועט צו פאלקין
ווערין דר הר הזיתים פון זיין האלבע פלוקר פון זיין
מיטין

**מַחְצִיו מִזְרְחָה וַיִּמְהַ גֵּיא גְדוֹלָה מֵאֵד
 וּמִשׁ חֲצֵי הַהַר צְפוֹנָה וְחֲצִיו נִגְבָּה:
 הַנִּסְתָּם גֵּיא־הָרִי כִּי־יִיגִיעַ גִּבְרֵי־הָרִים אֶל־
 אֶצֶל וְנִסְתָּם כְּאִשְׁר־נִסְתָּם מִפְּנֵי הָרַעַשׁ
 בְּיַמֵּי עֲזִיָּה מֶלֶךְ־יְהוּדָה וּבֵא יְהוָה**

וַיִּמְהַ מִּפְּלִגְיָה לְפָדְיָהּ
 וְלִמְעָרְקָה הַיָּאָה בְּבֵא
 וְהָרִי הַיָּקֵשׁ פְּלִגְיָה
 דְּמִזְרָא לְצְפוֹנָה וּפְלִגְיָהּ
 לְרִוְקָא וְהָרִי וְיִקְהָתִים
 חִילָא דְּמִזְרָא אֶרְוִי וְקָטִי
 חִילָא דְּמִזְרָא לְצְפוֹנָה
 וְהִעְרָקוּן פְּקִיא בְּעִנְקֵיהוֹן
 מִן קַדְמֵי וַיִּצְא דִּי הָיָה
 בְּיַמֵּי עֲזִיָּה מֶלֶךְ שְׁבַטָא

רשי

מזרחת וימה. מן המזרח למערב כמו שמסיים והולך: ומש חצי ההר צפונה וכו'. חליו הלפניו ימוש ממקומו וימשך לגדל קונו. וכן. וחציו נגבה. לגדל דרום ויהיה הגי צניחה רחשו למזרח וסופו למערב: (ה) ונסתם גיא הרי. וינתן חרסם ויסתתרו גיא הרי. לפי שהיו גלים הרים סביב לה ויש גיא בין הר. סלפוני וכן הר היתה' וכן דרום וכשימשך חליו ההר הותים אלל הר. סלפוני וסתתם גיאל סביניהם וכן דרום: כי יגיע. גובה גיא סביה בין ההרים: אל אצל. אל גובה רחשי ההרים שמלכו ומלכו וכן הכרו מנהם ומלילות קרחתך (ישעיה מ"ח) ופירושו לבין גובה: ונסתם דרלוחסם המופת הגדול הזה: כאשר

מזרחת וימה חציו למערב כדו שיחיהו יש עמק גדול שמשניאו מים חיים כירושלמי שיבכרו באחרו גיא רחשם האמר עדין חצי ההר שבמזרח פוסק ונס אם יגיע חציו ההר שבמערב פוסק ההר גם שם. לכן נאמר חצי ההר צפונה וחציו נגבה. חצי ההר שבמזרח ימוש למשך לצפון וכן חצי ההר האחר שבמערב ימשך כלפי דרום והיה מלו עמק ועברו שם מים חיים כירושלמי שהיו מים מים עכשו לשם הרבה: (ה) ונסתם גיא הרי. מחלוקת היא בין הספרים שבכבל ובין הספרים שבא"י. כספרים שבכבל נקוד ונסתם. וכספרים שבא"י נקוד ונסתם. אלו נותנים ספק לדבריהם ואלו נותנים ספק לדבריהם. שיהיה כשתראו ההרים הולכים זה אצל זה והנוסו כמו שנסתם מפני הרעש בימי עזויה כד"א בשנת מות

מהר"י קרא

למורה חציו למערב כדו שיחיהו יש עמק גדול שמשניאו מים חיים כירושלמי שיבכרו באחרו גיא רחשם האמר עדין חצי ההר שבמזרח פוסק ונס אם יגיע חצי ההר שבמערב פוסק ההר גם שם. לכן נאמר חצי ההר צפונה וחציו נגבה. חצי ההר שבמזרח ימוש למשך לצפון וכן חצי ההר האחר שבמערב ימשך כלפי דרום והיה מלו עמק ועברו שם מים חיים כירושלמי שהיו מים מים עכשו לשם הרבה: (ה) ונסתם גיא הרי. מחלוקת היא בין הספרים שבכבל ובין הספרים שבא"י. כספרים שבכבל נקוד ונסתם. וכספרים שבא"י נקוד ונסתם. אלו נותנים ספק לדבריהם ואלו נותנים ספק לדבריהם. שיהיה כשתראו ההרים הולכים זה אצל זה והנוסו כמו שנסתם מפני הרעש בימי עזויה כד"א בשנת מות

הוא על פני ירושלים כלומר סביב לירושלם במזרחת מחציו מזרחת וימה במזרח למערב יתקן חדר כלו חציו לצפון וחציו לדרום ויהיה ביניהם גיא גדול כאד: ומש. סוד כלומר שימר ויעתק חצי ההר שמסביב לצד צפון וחציו לצד דרום והגיא ביניהם וכן ת"י ומש ויהלש ומשל האות חות שיבקעו הנינים הבאים על ירושלים ויפנו הגה והנה: (ה) ונסתם גיא הרי.

רד"ק

הוא על פני ירושלים כלומר סביב לירושלם במזרחת מחציו מזרחת וימה במזרח למערב יתקן חדר כלו חציו לצפון וחציו לדרום ויהיה ביניהם גיא גדול כאד: ומש. סוד כלומר שימר ויעתק חצי ההר שמסביב לצד צפון וחציו לצד דרום והגיא ביניהם וכן ת"י ומש ויהלש ומשל האות חות שיבקעו הנינים הבאים על ירושלים ויפנו הגה והנה: (ה) ונסתם גיא הרי. כי יגיע גיא הרים אל אצל כי הגיא שיעשה בבקעתה היא יארך ויגיע אל אצל והוא שם סביב כלומר חוץ להרים תחיה הבקיעה והיא עד אצל ויפנו שם שחשבו להנצל חוץ להרים ויפאשו שם גיא כמו כן הרי עמי הרים וכן אציל ירו כבו ידום וקרע לו חלוניו כמו חלונות ומשי שיה כמו השופים והדובים להם כמ"ש בספר סתלים: כאשר נסתם. ר"ל נסו אבותיהם וכן ואותנו הוציא משם והרומים להם: מפני הרעש: אמרו כי מה שאמר בישעיה ויגועו אמות הספים אז היה הרעש והיה הוא שאמר בתחלת עמוס שנתים לפני הרעש: ונא ה' אלהי. או ונא השם אלהי כמו שאמר ויצא ה' כמו שפירש כל קדושים עמך כמו וכל קדושים וכן שיש ירח רבואו שבעון מלך שרים והדומים להם ר"ל קדושים סלפים על דרך כי מצינו יצוא לך שבח תגהת ה' מבורך: ופסע עמך כבוד ירושלים כמיש בתחלת הפרשה בקרבך ויה עמך עמית כמו עמו והחכם הגדול היטב"ס ז"ל פירש הניבן על ההגהתה המבוא אשר נבחרת אשר ישראל על ידו נבניתי הקדושים פי: ונא ה' אלהים ע"י כל הקדושים עמך המדברים ליש"אל ויה ונסתם תחלת הספיקו אסתמה דומה שהיה קורא ונסתם בשלל כי נסתם עונך וכן נמצא בבקעת הספרים ואמר כי נן קראים אנשי מזרח ונסתם ונאם הקריאין כן ויהיה פי' כי כן אחרו שיבקעו הר הותים שיסתם אחר שעה אז יושם אז יושם וזה יהיה יתר את גדול שיסתם אחר שיבקעו כי הרעש נמצא בעולם שתבקע הארץ ממנו לא תסתם אחר כן וכן היה בקיעת הארץ לקחה ולעדהו שנסתמה הארץ אחר שנבקעת כמיש ותסתם עליהם הארץ ויה היה את גדול ופי' כי יגיע גיא הרים אל אצל תעמק שנעשה בן שני חציו החר כשיסתם יעל סהינו אל המקום הנבנת שבהר שלא תאמר שיסתם חציו או שני הלכו אלא כלו יסתם עד המקום הנבנת שבהר ואצל ענינו גבוה ואל אציל בני ישראל שענינו גדולי ישראל ומה שאמר הרים והר הותים הוא הר אחר לפי

אבן עזרא

ותהיה צניחה גיא כמו ונסתם גיא: (ה) ונסתם. אל אצל. שם מקום וינוחן בן עוזאל הירגס ונסתם גיא הרי ויסתתם וכל אגשי מורת קוראים ונסתם ונסתם ארץ והנה רעש גדול ויהיה ועטם וכל אז תבא השכינה הקדושים שהם

כשיבקעו ההר ינוסו מפני קול הרעש ויגועו אל גיא הרי. כי יגיע גיא הרים אל אצל כי הגיא שיעשה בבקעתה היא יארך ויגיע אל אצל והוא שם סביב כלומר חוץ להרים תחיה הבקיעה והיא עד אצל ויפנו שם שחשבו להנצל חוץ להרים ויפאשו שם גיא כמו כן הרי עמי הרים וכן אציל ירו כבו ידום וקרע לו חלוניו כמו חלונות ומשי שיה כמו השופים והדובים להם כמ"ש בספר סתלים: כאשר נסתם. ר"ל נסו אבותיהם וכן ואותנו הוציא משם והרומים להם: מפני הרעש: אמרו כי מה שאמר בישעיה ויגועו אמות הספים אז היה הרעש והיה הוא שאמר בתחלת עמוס שנתים לפני הרעש: ונא ה' אלהי. או ונא השם אלהי כמו שאמר ויצא ה' כמו שפירש כל קדושים עמך כמו וכל קדושים וכן שיש ירח רבואו שבעון מלך שרים והדומים להם ר"ל קדושים סלפים על דרך כי מצינו יצוא לך שבח תגהת ה' מבורך: ופסע עמך כבוד ירושלים כמיש בתחלת הפרשה בקרבך ויה עמך עמית כמו עמו והחכם הגדול היטב"ס ז"ל פירש הניבן על ההגהתה המבוא אשר נבחרת אשר ישראל על ידו נבניתי הקדושים פי: ונא ה' אלהים ע"י כל הקדושים עמך המדברים ליש"אל ויה ונסתם תחלת הספיקו אסתמה דומה שהיה קורא ונסתם בשלל כי נסתם עונך וכן נמצא בבקעת הספרים ואמר כי נן קראים אנשי מזרח ונסתם ונאם הקריאין כן ויהיה פי' כי כן אחרו שיבקעו הר הותים שיסתם אחר שעה אז יושם אז יושם וזה יהיה יתר את גדול שיסתם אחר שיבקעו כי הרעש נמצא בעולם שתבקע הארץ ממנו לא תסתם אחר כן וכן היה בקיעת הארץ לקחה ולעדהו שנסתמה הארץ אחר שנבקעת כמיש ותסתם עליהם הארץ ויה היה את גדול ופי' כי יגיע גיא הרים אל אצל תעמק שנעשה בן שני חציו החר כשיסתם יעל סהינו אל המקום הנבנת שבהר שלא תאמר שיסתם חציו או שני הלכו אלא כלו יסתם עד המקום הנבנת שבהר ואצל ענינו גבוה ואל אציל בני ישראל שענינו גדולי ישראל ומה שאמר הרים והר הותים הוא הר אחר לפי

מצודת דוד

סבוקטו יסיה ממלכותו הסר בעבר המזרח הוצרך למערב כי בקצוע יסיה ממזרח למערב ולכן אמר בכל אצור סהה מצודה למערב יסיה בבקעת דלמזרחיה: גיא גדולה באד. בין הסלפים יסיה גיא גדולה מזה בענין המזרח: ומש חצי ההר. חליו המלך ויסיה גיא גדולה מזה גיא הסלפים בעצם ונזה כי למח הבקיעה נעשו עמי הרים: כ"ל כמו כספו משפוסים צניחה סהה מפני כעם הלכן סהיה בימי עזים גי' כסנכסם כהיכל להקריע וכן נאמר בנימי עזים וגי' כסיהם לפי הרעש (עמוס 6): ונא ה'. ונא יבא ה' וכל הכללסם סקדושים

כמו לא ימושו עמך (ישעיה ל"ג): (ג) ונסתם. מלי ניסה זכריהו: חרי. כמו הרים: יגיע. מלי נעשה וקובס: אצל. שם מקום: יסודר מקומו כלפי הצפון וחליו הסני כלפי הדרום: (ה) ונסתם. כמיש גיא גדולה מזה בענין המזרח: ומש חצי ההר. חליו המלך ויסיה גיא גדולה מזה גיא הסלפים בעצם ונזה כי למח הבקיעה נעשו עמי הרים: כ"ל כמו כספו משפוסים צניחה סהה מפני כעם הלכן סהיה בימי עזים גי' כסנכסם כהיכל להקריע וכן נאמר בנימי עזים וגי' כסיהם לפי הרעש (עמוס 6): ונא ה'. ונא יבא ה' וכל הכללסם סקדושים

פירוש ע"ט

ויס הייקט אצל (כלומר אהין וועט איר אנטלויפן פו די פוינט ווס וועלן אייך געמן אין גיפערקנישו ונסתם כאשר נסתם מפני הרעש אונ איר וועט אנטלויפן אזו ווי איר ונענט אנטלויפן גיווארין פון פו דעם ציטערניש וואס איז געווען אין די טעג פון עזויה מלך יהודה (דען אין דעם טאג ווס עזויה איז אריין גיגאנגן אין הייבן אז קאמיר זיין קטורת דענקט קאל איז געווען איין גרויסער רעש אונ די ביא

מיטן וועט ער צו שפאלטן ווערין צו מורה נימי אונ צו מערב זייט זייער אויף איין גרוסין טאל ויש חצי הדר צניחה אונ עם וועט ווערין אף גיטאן איין האלבער בארג פון זיך ארט צוא צפון זייט אונ די אנדערי העלפט וועט ווערין אף גיטאן צוא דרום זייט: (ה) ונסתם גיא הרי אונ עם וועט אנטלויפן צו דעם קאל פון דיא בערג פי יגיע גיא הרים אל אצל דען יגיע גיא הרים דר טאל פון די בערג אז דעם ארט

שמדליך

אֵלֶּהי כְּלִי־קְדָשִׁים עִמָּךְ: וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא לֹא־יְהִיָּה אֹרֹךְ יְקָרוֹת יִקְפְּאוּן: וְהָיָה יוֹם־אֶחָד הוּא יוֹדֵעַ לִיהוָה לֹא־יוֹם וְלֹא־לַיְלָה וְהָיָה לְעַת־עָרֵב יִהְיֶה אֹרֹךְ: וְהָיָה בַיּוֹם הַהוּא יֵצְאוּ מִיַּם־הַיָּם מִירוּשָׁלַם הַצִּיּוֹם אֶל־הַיָּם

דבית יהודה ויהיה יום
אלהי כל קדשי שוהי
עמיה: ויהי בעדנא
ההיא לא יהי נהרא
אלהי עדי ונלדי: ויהי
יומא חד היא ודיע
קדם וי לא כנהור
יוםם ולא כקבל לימי
יהי לעת כמשא יהי
נהרא: ח ויהי בעדנא
ההיא יפקון מי מבווע
מירושלם פלגיהון קמא

ת"א יום אור. פסוק ל' לא יום, וזה כאל נהרא: מיס חיים, עכ כהמית שלם (שקלים ט) :

מהר"ם קרא

הכלך עוזרו וכה יורעו אמרת הפרשים מקול הקרא. ואלו גותנים פסק לדרביהם ופיהרים כתרומתי וסתתים הילי סוריא יעדיו לא הכירו אלו את אלו ואין לבר את הנכונה ויהיה אלהינו: (ו) לא יהיה אור יקרות וקפאון. לא אור מהעב וקפ. לפי שהאור סוים המלה ובפירוט מתבט שלאחיו. וכן פ"א לא יהיה אור מכלל שלא יהיה אור אלא יהא מסון וגלוי כמו שטמ' לא יום ולא לילה. והוא שאכור רבותינו אור יקר בעולם הזה וקפוי הוא בעולם הבא, קפוי גלוי: (ז) לא יום ולא לילה. שלא יהיה גאולה ככל וכל ולא יהיה שבער גליות מכל וכל אלא הגאולה ההיא צומחת והולכת: והיה לעת ערב יהיה להכנת יטעו של הקדוש ברוך הוא: לא יום. לא אור נוגה כמור של עולם הבא שנאמר ואור החמה תהיה שבעתים לזכור וגו' (ישעיה ל') ולא לילה. ולא עת לרה כזרת קטיעוד: והיה לעת ערב. קודם שיגמרו חלק שנה יהי' לא כנהור יומא ולא כקבל לילה: (ח) והיה ביום ההוא מירושלים. וילכו למורה דרך אותה בקיעה. עד: היום

רד"ק

שבבקיעתו נעשה שנים: (ו) והיה ביום ההוא. ביום שזכר שיהיה בו האות יהיה זה הענין שלא יהיה אור יקרות וקפאון ופי' ע"פ שלא יהיה אור היום ההוא כהור והוא אור יקרות כמו ויהי יקר הולך ולא אור קפאון והוא קפוא ועבה שהוא כמו השך ופי' שלא יהיה היום ההוא כלל לא כאור ולא כחשך כלומר לא ברורות ולא בצורה כי שתיהם יהיו בו וכן אמר אחרינו לא יום ולא לילה ו"ל לא יהא נהרא אלהין עדי וגלדי: (ז) חיה יום אחד. אמרו היום יהיה יום מיוחד לה' שיודע בו בגבורותיו ובגמלאותיו שיעשה באותו היום: לא יום ולא לילה. לא יהיה כולו יום ולא כולו לילה כלומר לא יהיה כלו צורה ולא כלו רוחה: והיה לעת ערב יהיה אור. לעת הצרה הגדולה שיצא בגולה או ויצאה' וגלחם כגוים ההם: (ח) והיה. מיס חיים. הוא שאמר כנבואת יואל ומעין ביה ח' יצא וגו' והוא שנא' כנבואת יחזקאל

מצודת ציון

הרעש. ענין כדמו ומנוטה: (ו) אור יקרות. אור צדיק וכן ויהי קה הולך (איוב ל"ה): וקפאון. כ"ל השך כדבר הנקסף וסוף דבר ללגו הנספק להיות עב וכן קהיוט (כטס ע"ז): (ז) חיים. כנעטס כמו של מיס חיים (ויקרא י"ד): הקדמוני.

ספוכה חס רטס: לעת ערב. סעך לערב יהיה אור כ"ל אז יכירו

פירוש
שמי'דליך פון דעם בית המקדש האבין ג' צימערטם ובה ה' אצלה כל קדשים יתקד אונ גאמך דן האר וועט קומען אונ אלע הייליקע מלאכים מיט אים צו זיין מיט דיר וישראל אין דיין הילף צו מלחמה האלמין אנטקעגען גונג: ווי ויהי ביום ההוא לא יתק איר אונ עם וועט זיין אין דעם דאזיגען טאג וועט גיט זיין אין רעכטי ליכט נייערעט יקרות וקפאון איין טונקעלי אונ איין פר גליווערעטע ליכט פלובר איין פינעמברגיש גלייך ווי די ליכט פון אין דער פריא וואס ווערעט גינעקן אוף די בערג אונ גייט בארך אונעק: ויהי ויהי

רש"י

(ו) ביום שנתנגע עושה: כל קדושים. מלאכים: (ז) לא יהיה אור יקרות וקפאון. יומאן תרגם לא יהיה נהורא אלהין עדי וגלדי וכי נהורא לא יהיה אור נוגה כי יקרות וקפאון יהיה: יקרות. לכוון כיקר כרים (תהלים ל"ז) היא כמין אור הנראה שמרית על ההרים וכלה ויולך: וקפאון. קפוי והשך ועב כקרה שנקפה ומגלוד כמו וכגיהה תקפויאמי (איוב י'): (ז) והיה יום אחד. והיה הדבר הזה יום אחד מיומו של הקדוש ברוך הוא הוא היום יודע שהוא נוגה כמור של עולם הבא שנאמר ואור החמה תהיה שבעתים לזכור וגו' (ישעיה ל') ולא עת לרה כזרת קטיעוד: והיה לעת ערב. קודם שיגמרו חלק שנה יהי' לא כנהור יומא ולא כקבל לילה: (ח) והיה ביום ההוא מירושלים. וילכו למורה דרך אותה בקיעה. עד: היום

אבן עזרא

המלאכים ותשכן צירושלם וזהו פי' עמך עם ירושלים כי עמה ידבר תמלת הפרשה: (ו) והיה. לא יהיה. ישרת צעבור אחרת ומלת יקרות תולר והמתולר הם עבות וככה לא יהיה אור ולא יהיה עבות יקרות וקפאון דבר עב כדרך (איוב י'): (ז) והיה יום אחד. והיה הדבר הזה יום אחד חס יום הוא אז לילה וממך לערב יתברר זה והמפרכים אותו דרך משל על הגלות הישועה איננו נכון רק הוא כמשמעו: (ח) והיה. זה אותו לעתיד ובעבור זה

מצודת דוד

להיות עמך צעורך לנחום עול גוג: (ו) לא יהיה אור יקרות וקפאון. לא יהיה אור צדיק ולא יהיה נקסף ועב כדמות המסך כ"ל ישראלי היו אז נכונים בדפסה ולא יכירו חס היה הכל לתשועה או לכינון: (ז) והיה יום אחד. זה יתמיד יום אחד ומדע הוא לה' ממי יהיה היום הזה אשר לא יהיה לא יום ולא לילה כי לא ידעו עמו שנתה כמשעטס: (ח) יצאו מיס חיים מירושלים. הוא מקור ע"מ

יום אחד הוא יתקד לה' אונ עם וועט זיין איין טאג ווס דר טאג איז ביי וואוסך דס ער איז אן ג' ברייט צו גאטס הילף לא יום ולא יתק עדי וועט גיט זיין ליכטיג און ווי די ליכט פון טאג אונ אור און פינעמברג ווי ביי נאכט ויהי לעת ערב יהיה אונ עם וועט זיין צו דר צייט פון נאכט פלובר איידר דן טאג וועט אום זיין וועט זיין לעקטיג: (ח) והיה ביום ההוא יום שמיס אונ עם וועט זיין אין דר דאזיגער צייט ווס דער הר הציתים וועט צו שפאלטין ווערין ווערין צרום גיין קוועלינדיע וואסקער פון ירושלים דוקה דעם

הַקְדַּמוֹנֵי וְחֻצֵים אֶל־הַיָּם הָאֲחֵרֹן
 בְּקִיץ וּבְחֹרֶף יִהְיֶה: ־ וְהָיָה יְהוָה
 לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה
 יְהוָה אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד: ־ יָסוּב כָּל־
 הָאָרֶץ כְּעֶרְבָה מִגִּבַּע לְרִמּוֹן נֹגֵב

ת"א ס' למלך, פסוקים מ"ב מ"ג ס' א' אחד, שם ב' פסוקים ב' פסוקים א' אחד

מדינתא ופליגיהון לימא
 ס עך אאה בק' יסא
 ובסיהוא יהון נפקון:
 ס ותתגלו מלכותא דני
 על כל יתבי ארעא
 בערנא יהיא יפלחון
 קדם יו קפה סר ארי
 שמיא ניצוב בע קמא
 ולית בר מניה: י יקמא
 כל ארעא כ מישקא
 מנבע לרמון דרום

רש"י

למערכ אל ים המערבי ואל ים המזרחי שניבא ויחל (ד') ומעין
 מביה ה' ולא הוא הנחל שניבא ויחוקל (מ"ו) וימד אלף
 ויעשרנו כמים וגו': (ט) יהיה ה' אחד, שכל האומות
 שהיו להם תורה האמתית ועזבו הכלייהם וידו לו שהוא אחד
 ולכן עמו אל נכר: ושמרו אחד, שהם שמו זכר כפי
 הולם: (י) יסוב כל הארץ, היפך להיות כל הארץ כערבה ויפלו
 הר כדי שטרחה גבוה על הכל: מנבע לרמון נגב
 הוא גבע רימון ערשין וקרקשין וכן פתרונו מנבע לרימון
 שהוא מקום הרים משם יתחילו להיות הנפקין לערבה
 אבן עזרא

נבקה שפר שמחלינו ילאו מים היום דרך הגיא ולא יעכס
 מעתה הנה כי יבקע: (ט) והיה, למלך, ישרת בעבור
 המלה האחרת וככה הוא ביים יהיא יהיה ה' למלך אחד:
 ושמרו אחד, הוא השם הכבד הנודע על יד משה עבדו
 ויקרא כפי כל ככתבו: (י) יסוב, הישוב אל"ף ורמלה
 נוסף ומלואו אל"ף נוספה בלמעט המלה האחרונה נהרות
 או היא תחת אות הכפל כמו אשר בואו נהרים:

מבר"ל ראם
 אור, ולסוף יהיה בולו אור: (א) מנבע לרמון נגב ירושלים, כך
 מפרש בפסיקתא יסוב כל הארץ כערבה כל הדרים יסובו
 לתות ערבה וקפץ, נגבע רמון שהוא גבוה יסוב הדרים
 ירושלים שכולו חלק ואין בו הר, ושמה האמר לירושלים יהיה
 עמק לכך נאמר וראמה ויבנה תחתיה עשרים למעלה עד סוף
 וזהו חוק שלש שסביבה יהיה חלק ירושלים תחתיה גבה שאין
 כל ערבה ויפלו ההרים ויהיו כל העולם כולו מישור וירושלים
 שנינו בתוכפתה לטובה נגב ירושלים מישור
 שהוא מקום הרים משם יתחילו להיות הנפקין לערבה
 דר"ק

והנה מים פסחים נאמר שדמיון נהר גדול הכל כמו שכתבתי
 שם: הקדמוני, הפדויה: האחרון, המערבי הוא שנאמר
 בנבואת יחזקאל ובאו מים אל הים: בקיץ ובחורף יהיה, ים
 טיבאם שלא יבשו אלה הנחלים ולא יבשו מים ויהיה ריח
 בקיבאם ובסיהוא יהיו נפקין, ובזה התבאר רבי אברהם אבי' דל
 כי זכר קוק וחורף לפי ששם תקופות יבשתו כי ימי הקיץ הם
 המים יובשים וימי החורף קרים ובאלה הימים יתבאר הנחיה:
 (ט) יהיה ה' למלך, כשראי הגוים הבאים על ירושלים אלה
 הנפילות הנוראות יזכרו כי ה' הוא המלך לעשות
 ומשנת בהתחננים ויבשה בהם כרצונו ותסבבים הופך לעשות
 שיכירו כי ה' אחד ואין אלה כמלמדו וכן שמו
 יהיה אחד שלא יזכרו בשם אלה אחד בעולם אלא שמו לבדו יזכרו
 כמו שכתוב יהיה ביום ההוא: נאם ה' צבאות
 אכרית את שמות העצובים מן הארץ ולא יזכרו עוד, והחכם ה'
 אברהם בן עזרא ז"ל פירש בשם המפורש שהיא שם בן ארבע
 אמות וכן כתב: ושמו אחד הוא השם הנכבד הנודע על יד משה
 רבינו עליו השלום ויקרא אז בפי הכל ככתיבה מן החכם
 הגדול הר"ר משה יחיאל מישר בשם המפורש כי כל השמות המיוחדים
 לאל יתברך הם שמות יחידים אבל לפי אופן הפעולות
 אליו או לפי הוי"וה לשלמותו וכאשר רבו אלה השמות הנגזרים
 משמו קצת בני אדם שיש להם תהבך הארץ רבים
 כספסר הפעולות אשר נגזרו השמות מימם ולזה ייחד בהיות לבני
 אדם השמות שיתדור בהם וההפך ואמר ביום ההוא יהיה
 ה' אחד ושמו אחד ר"ל שכתבו שהיא אחד כן יקרא או בשם אחד
 לבד והוא שהיה על העצם לבד לא שהיה גבוה מן הכל והכל
 מלכותא דה' וגו': (י) יסוב כל הארץ כערבה, כל הארץ כפי
 או מישור כערבה והיא תגבע על כל הארץ אף על פי שיתה
 נב כן היא גבוה ככל ארץ ישראל כפיני ההרים ששם
 סביב לת הים לא תראה גבהותה כל כך אבל באותו הזמן
 שיהיה ארץ מישור תראה גבהותה על כל הארץ הוא שאמר
 בנבואת ישעיהו יהיה הר בית ה' נכון כראש ההרים
 ונשא מבנות ואף על פי שפירושו שם נשא
 מנצחת דוד

המזכיר: האחרון, כמעטדי וכן נזר בים האחרון (דברים י"א):
 (י) יסוב, יספך: כערבה, כגדוד שטוף אבן מישור: מנבע,
 יקבלו ואלוים יאמרו: בו: יהיה ה' אחד, ר"ל לא יעבדו עוד
 עמו"ס אף כשחוק: ושמרו אחד, ר"ל לא יזכר שם אלו"ס שני
 לבדו והוא כלל פניו מ"ש: (י) יסוב וגו', פס כי יבטלים הרים
 פניו לה יספך העמוס להיות אבן מישור כערבה וזהו לבטל החראים
 ייבש"ל" נגוס ונפול כל כל הספן למי ונפול: מנבע לארץ, סמישו

פירוש ע"מ

ועמ' שפאלט פון דעם פארך העיץ אל הים התכניני
 איין העלקט פון דעם זיין צום ים ווס איז אין בנדרח
 וייט פון דר וועלץ און איין העלקט פון דעם זיין צום
 איינשערשטיין ים וואס איז אין מערב וייט פון דר
 וועלץ בזמן יבחהר יהיה אום וזקער אום וויקער
 וועט דר קנאל ויין: (ט) והיה ה' נפלד על כל הארץ
 און דענקט קאל וועט נאט ויין איין מלך איינער
 דער גאנצער וועלץ דאס היינט די גאנצע וועלץ
 וועט עקגענין דס נאט האט פאשאפין די וועלץ
 בייס הווא יהיה ה' אחד ושמו אחד אין דעם דאזיגן טאג

ירושלם וראמה וישבה תחתיה
 למשער בנימן עד מקום שער
 הראשון עד שער הפנים ומגדל
 הנגאל עד יקבי המלך: וישבו בה
 וחרם לא יהיה עוד וישבה ירושלם
 לבטח: וינאת אתיה המנפה אשר
 ינף יהוה את כל העמים אשר
 על ירושלם המקום בשרו והוא עמד
 על רגליו ועיניו תמקנה בחריהו

ירושלם ותקבצי
 ותהב בארציה
 למקדע שבטא בנימן
 עד אחר הרע קדמאה
 עד הרע ויקרא ומגדל
 פקים עד שחי סלקא:
 ויניבון בה וקסלא
 לא יהי עוד ותתיב
 ירושלם רוחצן: ויקרא
 יהוי סתהא דיקחי וי
 וי נת פל עמ סניא
 דמתכנשין ואהו על
 ירושלם יתקסי בקרוה
 והוא קאם על רגלוהי
 ועינוהי ותססין
 בקלגריהון ולישנהון
 יתמסו

ת"א ורמס. ב"פ"ט:

מהר"י קרא

שים אדם שיכול לה: (יא) וחרם לא יהיה בה עוד. בהרמז
 וקפלא לא הוא בה עוד: (יב) המק בשרו. מרוב פחד. ולשונו

ולמישור והיו דומין לגנב וירושלם הוא מישור: וראמה.
 מתוך שכל סביבה מישור תראה היא גבוהה: וישבה
 החתיה. במקומה: עד שער הפנים ומגדל הנגאל. גם היא במקומה ומשם ימשך אורך העיר: עד יקבי המלך.
 תרנס ונתן סיהי מלכא (פסיו"ן בלע"ו) וכמו (ב"ק נ') סתין ומשורות וכן כל יקבים שבמקרא לשון סתין הם בור
 שלפני הנת סתין זכ לתוכו. ומרס אלגה יקבי המלך. ים אוקינס שתיגע ירושלים עד סוף כל העולם ויקבים שחצנם
 מלך מלכי המלכים: (יא) וחרם לא יהיה. העיר עוד: (יב) המק בשרו והוא עומד. זה ניסול אנשים:

אבן עזרא

(יא) וישבו בה. לכשת עם הסביבה או כל משה בן
 דוד כאשר יפרס: (יב) והוא. שכל לפרס מה הוא המלחמה
 שלחם השם עם הגוים. הסוליוו הוי העיר גבוה: הדיק.
 שם הפועל מהכנין הכבד בנין כבד כל מלות הכבדות בלשון
 הפועל והכבדות בלשון דבר שבר יקראו בנין הדגוש:
 תמקנה. מבנין וסביב מפעלו כפול והעד ימקו

בגדולה ובמגלה הכל יהיה לו וזה: יבצע לרמון. משם יהל
 ומישיור: גנב ירושלים. לחרום ירושלים: וראמה. בהנעת
 הארץ והוא בבקום ויו עין הפועל כאלף וקאם שאון אלא
 שהארץ תהא היא נחה ופי' וראמה במיש שתהיה רפה ונבזה
 על כל הארץ: וישבה החתיה. בבקומ' תהיה אלא שתארך
 ותרם: שער הפנים. הוא שגאמר בנבואת ירמיה שער הפני'
 ומגדל הנגאל נזכר גם כן שם: יקבי המלך. מן גיור וקב
 וירמיה הוא אציל שחיו רועו ותי' עד שחי סלקא:
 (על וישבו בה. פי וישבו בה ללשון: וחרם לא יהיה עוד. שלא
 יהיה: ים ונתן סתיה המנפה אשר ינף ה'. המק בשרו. זה ניסול
 החלו אלא בעוד שהוא עומד על רגליו ויסור בשרו ואיבריו: בתריון.

מצודת ציון

מל' נבטס וכו': וראמה. מל' כהנים: תחתיה. במקומה: שער
 הפנים. שער השער כפיס וכויות: יקבי. צודת בלעמי בנת
 וסין ויכד בנת כמו ונס יקב מלכ עו (ישעיהו'): (יא) וחרם.
 ענין הענין וכו' כמו כל הכהנים המרים (ישעיהו'): (יב) המנפה.
 ענין כהנים: צבאו. ענין קצון חיו עס: המק. המנפה. ענין
 כהנים כמו ונתקם בעוונתם (יחזקאל כ'): בחוריהו. מל' חור

מציאת דוד
 יחול מן הכהנים כל רמין כשיצאת מנגב ירושלים: וראמה.
 וירושלים סתים רעם כי סכר העומדת עליו יבאר נבטס: וישבה
 תחתיה. כי ירושלים הכהנים אחר שהכריזה טיפוס לא כהנים
 במקומה הראשון וכן אמר סאו חכב במקומה הראשון: למשער
 בנימן: כ"ל חכב במקומה מן שער כלימין ועד ונו' ועוד תתקב
 מלשון לרדוס עד שער הסתים מתעבר מזה ועד מגדל הנגאל
 ומשער וכו' וכן אמר ויכנהה סתים לוי' ומגדל הנגאל עד סער
 המנפה וזהו סתיה מתחב' עד מוסק הנג'ו' כי הסוסים סתים לוי'
 כ"ל יבטו כב ללשון: וחרם לא יהיה עוד. גם יהיה בה שמונו ומדעו
 (יב) והוא החתיה. אשר יתו על נלסם לזכר על ירושלים: המק בשרו. ככר כ"ל ומס

כפס (יבטיו ל') והוא שער הפנים: עד יקבי המלך. כ"ל וכלי
 המנפה מל"כ עד פנת ונו' מנקה (מס): (יא) וישבו בה. כ"ל יבטו
 (יב) והוא החתיה. אשר יתו על נלסם לזכר על ירושלים: המק בשרו. ככר כ"ל ומס

פירוש ע"מ
 די ישראל ועליו ויצין אין ירושלים ביו אייביג
 וחרם לא יהיה עוד אנו יו ועמט גיט ויין קאה פר וויקט
 וישבה ירושלים קפחא אונ ירושלים נועמט ויצין צוא
 ויקעד: (יב) והוא תחתיה המנפה ונו' אונ דם נועמט ויין
 די מנפה ווס גאט נועמט שלאגין די אלע היידין ווס
 נועליו האבין באלענעמט און ירושלים דהיינו המק
 בשרו והוא ניסד על רגליו עם נועמט צו גיין דם פלייש
 פון אייטליכן פון ויין און ויני פים נשניו המנפה בחוריהו
 אונ ויניקע אונגן נועליו צו גיין אין ויניקע לעקער
 ווס

די ישראל ועליו ויצין אין ירושלים ביו אייביג
 וחרם לא יהיה עוד אנו יו ועמט גיט ויין קאה פר וויקט
 וישבה ירושלים קפחא אונ ירושלים נועמט ויצין צוא
 ויקעד: (יב) והוא תחתיה המנפה ונו' אונ דם נועמט ויין
 די מנפה ווס גאט נועמט שלאגין די אלע היידין ווס
 נועליו האבין באלענעמט און ירושלים דהיינו המק
 בשרו והוא ניסד על רגליו עם נועמט צו גיין דם פלייש
 פון אייטליכן פון ויין און ויני פים נשניו המנפה בחוריהו
 אונ ויניקע אונגן נועליו צו גיין אין ויניקע לעקער
 ווס

הקמיו בפומהו ין :
 ינ ויהי בערנא מהיא
 יהי שגוש קקלא קדם
 יי סגי בהון ויתקפון
 גבר גבר חכריה ויהקלש
 יציה עם דהקריה:
 יי וצף ביה יתוד ה
 ייתונן ע קמנא פד
 אניסין לאתנא קרבא
 כירושלם ויתקלשון
 נכסי חיל פל עממא
 קחור קחור דהקא
 וכספא ולבושון סגי
 לקדא: מיון התי קחת
 סומיא פורנא נקלא
 נחקרא וכל בעריא
 דיהי במשקתא האינו
 פקתתא הקא: מיוניה
 קל דישקאר מקל
 ע קמנא דמתקשרין

ולשוננו תמק בפיהם: והיה ביום
 ההוא תהיה מהומת יהודה רבה בהם
 והחזיקו איש יד רעהו ועלתה ידו על
 יד רעהו: וגם ייהודה תלחם
 בירושלם ואסף חיל כל הגוים סביב
 והב וכסף ובגדים לרב מאד: מן וכן
 תהיה מגפת הסוס הפרד הנמל
 והחמור ולל יהודה אשר יהיה
 במחנות ההמה כמגפת הזאת:
 מן והיה כלי הנותר מכלי הגוים הבאים

רש"י

(יג) תהיה מהומת ה' רבה בהם. לערעב חמתם
 להפכס לשנעין: והחזיקו איש יד רעהו. ילחו זו
 לזרנו ועלתה ידו. כל דללים נכר: (יד) וגם יהודה.
 על כרחה תלחם על ירושלים: (טז) כמגפת הזאת.

אבן עזרא

זעום כמו וימסו אסוריו: (יג) ויהיה. ועלתה. כמשמעו
 או כמו וכרחה וככה יועי עליה הכרת ופסק: (יד) וגם
 יהודה. הם יתר הכס שנשארו תפסה מלחמה כירושלם
 עם האויב להכרית זכרו אז ימלאו אנשי ירושלים והב וכסף
 וכגדים מלופסים וחוקעים ואספתי את כל הגוים כירושלם:
 (טו) וכן תהיה מגפת הסוס. המק כשרו ועיוני:
 (טז) והיה כל הנותר. והו הטליות שהזכיר צעזכר

מהר"י קרא

נבא על יד חנק כפיהם. דבר זה נורם שלא יוכלו להלחם בירושלים:
 (יד) וגם יהודה תלחם בירושלים. כתרנונו ואך דבית יהודה
 ייתונן עממאי כד אניסין לאתנא קרבא כירושלם: ואסף חיל
 כל הגוים סביב. וכשראה יהודה שהובו כל הגוים בשעקן
 וכערון ובתמתן לבב. ביד וקומון עליהם ויתרום ויאספו חילם

רד"ק

יתמסן בגלגליון וזה המכת היא שנאמר בגבואת ישעיה ונתחי
 בהם אית ושחתי מהם פלמים וגי: (יג) והיה בית יהוא.
 ועלתה ידו על יד רעהו. תפסק ידו כשיחזיק ביד רעהו כמו
 שאמר המק בשירו וכן בעלות ידיו כשחזקו ובעל שבת המל
 וצריה עליה וכן הרגם ונתן ויתלוש ידית עם ידא הדבורה:
 (יד) וכן יהודה. מן גם יהודה שבאו עם הגוים ונלחמו
 עמהם בירושלם כשיראה תפסת ישעיה ח: בהם הגוים ונלחמו
 והב וכסף ובגדים כדו שאמר ואכלו על יסין וכל שפאל וסת
 שאמר ואסף רובה לומר יאסף על ידם תחלה ואחר כך יצאו
 יושבי ירושלים ויבנו גם הם ויתונן הרגם ואף דבית יהודה וגי:
 והיה כל הנותר. הנהייתם חס שהשיבו אל לבם במלחכה

מצודת ציון

ובקעה: (יג) מהומת. ענין כלבוט הדעת: רבה. גדול: והחזיקו.
 ענין אחיזה: (יד) חיל. ענין ששכר: (טז) הפרד. סוף סוף מן

מצודת דוד

כשהו עומד על נגלו וכל למסכ: בחוריהן. עמקום ספן
 יוכנסו: בשיהם. כפי כל אחד ואחד: (יג) מהומת ה'. מהומה
 כהשגתה מה' יהיה רעב כס: והחזיקו. כלשך יחזיקו אים מהם
 את יד רעהו לערוד ולנסדו ישוב זס כנגדו שהו אויבו ומקם
 כלבוט הדעת שהינו נכחו בין אויב לאויב: (יד) וגם יהודה תלחם
 בירושלים. כי כסלים ללור על ירושלים ככתיובם ללחמי עמי יכוד'
 לכל מנהג כנורח ללור על העיר ולחומי סוף כלבוט הדעת יהיה
 יחשוב זס שהו מצני יהודים חס שני להיות לסס לאויבים: ואסף חיל וגי.
 עסק: (טז) וכן תהיה. וכמו כן חסיו מגפת הסוס וגי' כמו

פירוש ע"ט

נוס גוי ויצין אין גוי אונ דר צונג פון אימליכין פון
 גוי נועט צוגיין אין זייערע מיילער: (יג) והיה בית
 יהוא תקיה קרבת ה' אונ עם נועט זיין אין דעם
 דאויגין קאג נועט זיין נאטם פר שופלונג פול אין
 די היירדן ויהויקו איש יד רעהו אונ גוי וועלן אן נעקין
 איין טאן איין זיין חכרת האנט צו ברנגן אייהם אונ
 זי נועט אויף גיין אונ פאלצין זיין זיין האנט אוף זיין
 חכרת האנט דהיינו אימליכער נוס נועט שטארקער
 זיין דר נועט גובר זיין: (יד) וגם יהודה תלחם בירושלים
 אונ אוף די לייט פון יהודה נועלן מונון מלחכה

ועט

על ירושלים ועלו מדי שנה בשנה
 להשתחות למלך יהוה צבאות ולהג
 אתיהג הסכות: " והיה אשר לא
 יעלה מאת משפחות הארץ אל
 ירושלים להשתחות למלך יהוה
 צבאות ולא עליהם יהיה הגשם:
 והאם משפחת מצרים לא תעלה ולא
 באה ולא עליהם תהיה המגפה אשר

ויתן על ירושלים יספון
 בנסן שנה בשנה
 למקדו קדם סוף
 עמיה י צבאות
 ולסג ית סגא
 דמטליא: י ויהי דלא
 יסק פן הענת עמיה
 ארעא לירושלים למסגד
 קדם סוף עמיה י
 צבאות ולא עמיהו יהא
 סמרא: יה ואם סכות
 מצרים לא תסק ולא
 תימי לא להון יסק
 גילוס ברם עמיהו סמי
 סמא דלפ סמי י יה
 עמיה

מדר' קרא

הב וכסף ובגדים לרוב מאד ששללו מישראל: (יז) ולא עליה
 יהיה הגשם. לפי שבחגן הסכות נדונין על המים והם לא באו
 להפניע בעד המים לירושלים לפיכך לא יהיה עליהם הגשם:
 (יח) ואם משפחת מצרים לא תעלה. ושמה האמר מה נכך אם
 תעשימי מצרים במצרים שיש להם גשם ואם לא יבואו להפניע
 בעד סוכת רבים לפי שנילוס משקה כל ארץ מצרים. וכך נאמר
 ולא עליהם. שפירושו ולא יעלה גילוס להשקות את ארץ מצרים
 וזהו ולא עליהן יסק גילוס: והיה סמנה אשר יקראו את
 כד המים אשר לא יעלו לחגן את ה'. במגפה עצמה יפגום

רש"י

המפורשת למעלה המק כצרו: (טז) את חג הסכות.
 כמו שפירשו רבותינו ז"ל במסכת עכו"ם. מזה קלה יש
 לי וסוכה שמה כדחיתא בשמעתא ראבויה (דף ג'):
 (יז) הגשם. גשמים ממש להצמיח פירות הרבה ומה ראה
 לגזור עליהם עזירת גשמים. לפי שמוות הנה על הגשמים
 הם ארבעה מינים כגלובל וסוך המים להצות על המים על
 שהנה זמן גשמי סיה הוא ואלו המפקפקין בחג הסכות לא
 עליהם יהיה הגשם: וכך מדמי בחי'ספתא לטוכה:

(יח) ואם משפחת מצרים לא תעלה. והן חן עריכו
 הגשם שלהם כלומר לא יסקה אותם גילוס וכן תרגם יונתן

רד"ק

למלך על כל הארץ: את חג הסכות. לפי שבאותו זמן תחיה
 ההנהגה ויראו נפלאות הבורא והבדך מדי שנה בשנה לזכרון
 אותה היום: (יז) והיה. ולא עליהם יהיה הגשם. על הארץ
 שלא יעלו וישבה אותו וסנה לא ירד עליהם הספר: (יח) ואם
 משפחת מצרים. ולא עליהם יהיה לא ירד עליהם ספר כל השנים
 ולא יעברו לבשר אם כן מה יהיה עונש הנהיה עליהם המגפה
 אשר יקראו את כל המים שבאו על ירושלים כמיש הבק

שחמר למלך כש"ל תחת הלמ"ד ולא נפתח הלמ"ד גראה
 כי הוא סמוך הגשם הוא המציה כדרך אולי נסכתי מלכי
 וכתוב ויכתהו לו כל הגוים על שלמה חו על המשיח בני:
 (יז) והיה. וי"ו ולא עליהם יהיה הגשם כפ"ה רפה כלסון
 ישמעאל וכמוהו כיום השלישי וסא אכרסס את עיניו ויגזו
 את עבדיו והאכן הוא אף יכולת בחדש לסרס וזה כלסון

אחרת כי לא ימצא זה הלסון כי אם כלסון ישמעאל וכלסון
 גבורות גשמים ולקדם ההמים עליהם: (יח) ואם. הזכיר
 משפחת מצרים בעבור שלא ירד סם גשם לעולם כי היאור
 יסקה לתמס ולא יהווה חס לא עליהם יהיה הגשם חף על פי
 שלא יהווה לעזירת הגשם מפני היאור תבא עליהם מנפת
 כל הגשם: ולא עליהם. והיה הגשם פורענות תבוא לאשר לא
 יעלה ומלת עליהם חסרת בעבור אחרת עליהם

מצודת ציון

היום: זמן החגול: (טז) בדי שנת. כלל זמן סנה וכן מעל עומסה
 (ט"ז) ולחגול. הקבננות קרובים כל חג על כי כובש יבוא
 צמח וכן ספסו כל עשונות (הטלס ק"ח): (יז) ולא עליהם.
 סו"ו"ו ס"ה במקום לא וכן אם תהיו ונתמי גשמיים (ויקרא
 כ"ז) וכל זה חסן וגו': (יח) ולא עליהם. סו"ו"ו ס"ה כהם כמקו'
 סה"ן וכן דבר כל בני יבדל ויקסו לי סמומה (סאום כ"ה) וכל

להלחם עליהם: ועלו. כלל יובלס: רחוב. להסוף קבננות סנה
 הסכות וזהו לפי שכלל הסכות סחיה כהנסה סיהל לכן יבוא
 בו כלל סנה ליות לזכרון: (יז) משפחות הארץ. קדא חלוסי
 כסם עמססה וכן המסססה חסר העליו מלך מלכי (עמוס ג'):
 ולא עליהם. או לא יסיה עמיהם גשם גלגל הוואסס וזהו על
 סנתה הסכות עקב גשמי סנה ועל סלג בואו יומע מזה הגשם:
 (יח) לא תעלה ולא באה. סיה כסל עמיה: ולא עליהם.
 סחיה סכסס המנסה וגו' והוא סמקס סכסר: סו"ו"ו לא יעלו. על

ר"ל סלג עליהם ירד הגשם כל הסטס כי העלום מסקה סהויהס
 פירוש

מצודת דוד

יהיה הגשם וועט גימ ויין אוף ני דר רעגין צו מאכין
 שפרואין די פירות פון וייער לאנד: (יח) ואם משפחת
 מצרים לא תעלה אונ אוב די משפחה פון מצרים וועט
 גימ אויף גיין אונ וועט גימ קימען אונ ויין באךפין
 דאך גיט קיין רעגין ווארום דר גילוס גייט אוף אונ
 דרינקט אן וייערע פעלדער ויא עליהם וועט גימ ויין
 אוף ני וייער רעגין דס איז דר גילוס דר וועט גיט
 אויף גיין אונ אן סרענקן וייערע פעלדער סהיה
 המגפה

ע"מ

יגף יהוה את הגוים אשר לא יעלו לחג את חג הסכות: יש זאת תהיה חטאת מצרים וחטאת כל הגוים אשר לא יעלו לחג את חג הסכות: כי ביום ההוא יהיה עלי מצלות הפוס קדש ליהוה והיה הסירות בבית יהוה פמורקים לפני המזבח: כי והיה כל סיר בירושלם וביהודה קדש ליהוה

עמ פניא דלא יסקון למיניה חתא דמסליא: יש דא תהי פורענות מצרים ופורענות כל עמ פניא דלא יסקון למיניה חתא דמסליא: כ בקדנא תהיא ותא על קרובת סוכא קודשא קדם: וי יהון דודא קבית סגד שא די סניאין פמורקיא קדם מדקחא: כי ויהי כל דוד בירושלם וביהודה קודשא קדם וי צכאות ויהון

ר"א מלות סוכים, סמכים, (סמכים 1)

מהר"י קרא

הם שלא יהיה להם גשם: (כ) בצלות. הוא שולח לסוס על מצחו אפילו בסגנו יזוה קדש ששגשו בסגנו סחיות לבשל בהם ובחיים: והיה הסירות בבית ה' כמורקים לפני המזבח, ובחבת רוב עם שיבואו שם האומות בירושלים לא די להם אף הם יהיו של זהב ושל כסף כמורקים אשר לפני המזבח: רד"ק

בשרו: אשר לא יעלו לחוג. (כז) שלא יעלו בני מצרים לחוג את חג הסכות ויהי להם זה הענין שיהיה בהם המגפה. ויהי ולא יעלוהו יסק נילום ברם עליוהו תהא חטאת ויכתיב ה' ונא: (כח) זאת תהיה חטאת מצרים חטאת כל הגוים, חטאת מצרים חטאת חטאת כל הגוים הכשר שלא ירד עליהם כמו שזכרנו. שלם חטאת פי' עונש כלומר עונש החטאת על זה הדרך כי לא שלם עון האמורי ר"ל עונש על ימי מורעני: (כט) ביום ההוא יהיה ויהי כקישורים אות המצילות יהיו קדש לה' שיעשו בהם סחיות לבשל בהם בבירה, ואלה הסוכים הם שמרשים שהם הסוכים שימרו בבגפת כמ"ש ויש מפרשים סוכים העולים שנה בשנה לחוג את חג הסכות שיקדישו מצילות סוכיה לנשוח בהם סחיות לבשל בהם בבירה ופי' על מצילות כאלו כתוב בספרות עליהם קדש לה' כי נתתו נדורים כי הם קדש ולא יתק אדם מהם לעצבו אפי' אחת, וברברו רז"ל מאי על מצילות הסוס אמר רבי'ל עתיד הקב"ה להוסיף על ארץ ישראל על שעה שהסוס רץ וטבל פי' עד חוץ משה עשושה הסוס צל לעצבו מחתהו רדבי אליו ואמר מצילות שחולק לסוס בין עינו יהיו קדש לה': והיה הסירות בבית ה' כמורקים. פי' רבים כמורקים וכן ת"י סניאין כמורקיא כמו שיהיו רבים המורקים בבית ה' לזרוק בהם הרים כי הובחים יהיו רבים כי כל האבים לחוג יבואו ובחים: (לא) והיה. עוד ירכו הסירות לרוב הובחים כי לא יספיקו להם אותם שיהיו בבית המקדש אלא כל סיר בירושלים וביהודה יהיו קדש לה'

מצורת ציון

שיקתו ונא: (יג) חטאת. ר"ל גמול חטאת: (כ) מצילות. קן יקרה הנוס שגלוהו הסוסים על כי משקשים ומשמעים קול ונא על גלגלי שמע (חטלים ק"ג): הסירות. הקדוה כמו שצמנו על סיר הכשר (שמות ע"ג): כמורקים. הם ספלים

אף גיין האלון דאם נועם ויין הייליג צו גאט צוא סאכין דר פון מעפ צו קאכן אין זיי דם פלייש פון די זבחים יהיה הסירות בבית ה' כמורקים אונ דיא מעפ ווס אין גאמס הו די וועלן זיין פון גאלדר אונ זילבר אזו ווי די שפרענג פקען ווס זענין פר דעם מזבח אזו פיל גאלדר אונ זילבר נועם דענקט סאל זיין אין גאמס הו: (כא) ויהי כל סיר בירושלם וביהודה קדש לה' צכאות אונ עם נועם זיין איסקלר סאפ אין ירושלים אונ אין יהודה הייליג צו גאט דער האר

יגוף ה'. זאת יהיה עונש מזרים ועונש כל העכו"ם כמ"ש לא עליהם יהיה הגשם: (כ) על מצלות הסוס. על הקדוה שחולק לסוס לזיו בין עינו אף חותן יקדישו לעשות כלי שרת למורקים לרס ולסרוק לבשל כשר וזכתי לרוב: (כא) ויהיה כל סיר. שהם היו לדשן (את הדשן) אבן עזרא

היה המגפה ההם כשרו: (יג) ואת חטאת. עונש כמו מחטאת סדום: וחטאת כל הגוים. שיהיה להם נהרות שיקחו את המגפה לא יעלו ויהי חג המגפה גם חגי ראיתי ארנות ככה: (כ) ביום. מצרות. מנורת הלילה לגלים תלוים בצלף הסוסים העולים לחוג יעשו הכהנים מהם סירות לבשל בהם סוכים רבים כמורקים לפני המזבח לזרוק בהם: (כא) ויהיה. כנעני. סומר ועטם שלא ימכר אחד מן הסירות והמפרס כנעני ממס חילו עטם כי זאת המגפה

לחוג את חג הסכות שיקדישו מצילות סוכיה לנשוח בהם סחיות לבשל בהם בבירה ופי' על מצילות כאלו כתוב בספרות עליהם קדש לה' כי נתתו נדורים כי הם קדש ולא יתק אדם מהם לעצבו אפי' אחת, וברברו רז"ל מאי על מצילות הסוס אמר רבי'ל עתיד הקב"ה להוסיף על ארץ ישראל על שעה שהסוס רץ וטבל פי' עד חוץ משה עשושה הסוס צל לעצבו מחתהו רדבי אליו ואמר מצילות שחולק לסוס בין עינו יהיו קדש לה': והיה הסירות בבית ה' כמורקים. פי' רבים כמורקים וכן ת"י סניאין כמורקיא כמו שיהיו רבים המורקים בבית ה' לזרוק בהם הרים כי הובחים יהיו רבים כי כל האבים לחוג יבואו ובחים: (לא) והיה. עוד ירכו הסירות לרוב הובחים כי לא יספיקו להם אותם שיהיו בבית המקדש אלא כל סיר בירושלים וביהודה יהיו קדש לה'

מצורת דוד

אשר לא יעלו ונא ולא יבאו קיים מן המוש: (יג) זאת תהיה העונש הולם של המגפה הכשר יהיה גמול חטאת מזרים: וחטאת ר"ל ואת תהיה העונש הולם של מינעט כגשם חסיה גמול חטאת כל הגוים על אשר לא יעלו לחוג ונא ומנה זאת תהיה עונשה בחיים: (כ) ויהיה על מצלות הסוס. על הגוים החלויים כסוס המורקים והבמיינים קיימם עולם קדש לה' כי יקדישו הסירות בבית ה'. כי מנחם הגוים יסבו סחיות לבשל ויהיו חג מן פירוש

המגפה ויו דם נועם זיין די מגפה פון הייליגער וואס גאט נועם שלגאנג די הייליג ווס וועלן גיט אוף גיין צו פייערן דעם יום טוב פון סוכות: (יג) זאת תהיה חטאת מצרים די שפרענג נועם זיין פאר דר זילבר פון מצרים אונ פר דר זילבר פון אלע הייליגן ווס וועלן גיט אוף גיין צו פייערן דעם חג הסוכות: (כ) ביום ההוא יהיה על מצלות הסוס קדש לה' אין דעם דאויגין גאט נועם זיין אוף דעם קלינגן פון דעם פערד דם זענן די גלעקליה ווס קען הענגט אן צו איין פערד

**צְבָאוֹת וּבָאוּ כָּל־הַזְּבָחִים וְלָקְחוּ מֵהֶם
 וּבִשְׁלָו בָּהֶם וְלֹא־יִהְיֶה כִנְעָנִי עוֹד
 בְּבֵית־יְהוָה צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא :**

ויתנו דג דבחין ויסקוין
 מקנהו ויבשלוין בהוין
 ולא יהי עבד תגרא
 עוד בבית מקדשא דיו
 צבאות בענדא בהיא :

מהר"י קרא

במזרקים שלפני המזבח אלא יעשו עוד מירות חרבת עם
 המזרקים : (כא) ולא יהיה כנעני עוד . גבר חנר . ורבותינו
 פירשו כנעני . אין כאן עני :

חסלת ספר זכריה

רד"ק

לבשל בהם ובזי שלמים וכשיבאו הגוים הוובחים יקחו מהם
 ובשלו בהם : ולא יהיה כנעני עוד . ת"י ולא יהא עבד תגרא עוד
 כפר כנעניה נכבדי ארץ שפי' פותחיה כלומר לא יצטרך בית ה'
 עוד לסוחר שימכור שם מירות או נחשת לעשות מהם מירות כי
 רבים יהיו המהנדבים המקדישים . וא"א זיל פירש כי על
 הנכבדים אמר שהיו המוכרים עצים ושואבי מים בבית המקדש
 פירוש וגם מהם

רש"י

מזילת הסוס (טולטעי"ר בלע"ז) : ולא יהיה כנעני .
 לא יערכו לסחורה כמו (ישעיה כ"ג) כנעניה נכבדי ארץ .
 ד"א אין כאן עני :

אבן עזרא

איננה ידועה היום והנה כל חלה הפרשות שהם בסיף זה
 הספר הן לעתיד והאומר כי כבר עבר יראנו המים החיים
 הכולאים מירושלים בקין ובהורף :

ובן גדולי העכ"ם יהיו עובדי הכהנים . וכן
 אקח לכהנים וללוים :

מצורת ציון

שמקבלין מהם הדם לזריק' : (כא) כנעני . הם הנכעונו' מכני כנען :

מצורת דוד

סיר גוי . על כי ירכו ונתי בלעיה מהנאים לכה"ק לכן כל
 הסיכות אשר יבזושים ויבזוהו יהיו קדש : כל הוובחים . זכמי
 מלוא הם קדשים הם כי כולם יהיו קדשים ולא יהיה אם כן מהלך
 כנען חוטאי עליהם ובזושי מים לנתיס כי כן נמסר יהושע . לכן
 גדולי האומות ימנעו להם חוטאי עליהם ובזושי מים בבית ה' :

פירוש ע"ט

זיין נאה איין סוחר אין דעם הוא פון גאט דעם האר
 איקר אלץ חירות אין דר דאן יקר צייט ווארום קען
 נועט גיט דארפין צוקיין קחורה אדר ויא יהיה כנעני
 ער מאכט (ולא יהיה פאן עני) דס איז טייטש עס
 נועט גיט זיין נאה דא אין ירושלים איין ארימאן :

שלמים : ולקחו מהם . יקחו מהסיכות ההם ויבשלו בהם מבלי
 לשהול : ולא יהיה כנעני עוד . לפי שמאלו היו הנכעונוים מכני
 אמר בבית העמיד לא יהיו הם עוד בבית המקדש חוטאי וגו' כי

איבער אלע חירות טייל קען נועט קאכין אין זיי
 קרנות אזוי פיל שלמים נועט זיין ובאן כל הוובחים
 אונ ני וועלן קוכן אלע די וום וועלן קולין שלמים
 אונ וועלן נעמין פון די טעפ אונ וועלן קאכין אין
 זיי ולא יהיה כנעני עוד בבית ה' צבאות אונ גם נועט גיט

